

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 13.

Onsdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående jernvägsanläggningar för statens räkning samt inköp af bandelen Örebro—Frövi, äfvensom

2:o) angående anvisande af medel till anskaffande af en ångfärja att insättas i ångfärjeförbindelsen mellan Malmö och Köpenhamn.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet herr *Cederbergs* under gårdagen bordlagda motion, n:o 33, angående pensionsåldern för distriktschef i väg- och vattenbyggnadsdistrikt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:is 9 och 10.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 11 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, innefattande anslagen till landtförsvaret.

Punkten 1.

Herr statsrådet friherre *Rappe*: Jag skulle visserligen icke redan nu begärt ordet, utan väntat dermed för att höra de anmärkningar, som möjligen ifrån denna kammare komma att riktas

Första Kammarens Prot. 1899. N:o 13.

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*

*Omorganisati-
on af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

emot Kongl. Maj:ts förslag, äfven i den form, under hvilken det för närvarande föreligger. Men nödvändigheten att i medkammarens svara för samma fråga tvingar mig dit, hvarför jag på grund deraf funnit mig föranlåten att redan nu söka framhålla och återkalla i herrarnes minne de skäl, som tala för den ifrågasatta förändringen.

Jag ber då, till en början, att få påminna om de anmärkningar, som gjorts emot den centrala förvaltningen, sådan den för närvarande är.

Då en så stor del af statsbudgeten afses för försvarsändamål, är det ju en billig, ja, rent af nödvändig fordran, att dessa utgifter kunna lätteligen öfverses, så att särskildt Riksdagen må kunna hvarje ögonblick hafva klart för sig, hvartill och huru dessa medel äro använda. På samma sätt bör, rörande materielen, för denna kunna på ett öfversigtligt sätt redogöras, så att icke minst chefen för landtförsvarsdepartementet må hafva en ständig öfverblick eller åtminstone utan större svårighet kan få en uppfattning öfver huru det ena eller det andra skötes. Landtförsvarsdepartementet måste därför komma i en nära förbindelse med centralförvaltningen. Det torde icke behöfva spillas många ord för att visa detta, ty då chefen för landtförsvaret är inför kamrarne ansvarig för huru det ena och det andra göres, huru de ena och de andra medlen användas, är det ju ganska naturligt, att det bör finnas någon möjlighet att kunna påverka centralförvaltningen, så att den ledes i den rigtning, som Kongl. Maj:t anser lämpligast, och likaledes att den öfversigt, som är nödvändig, beredes för landtförsvarsdepartementet.

Vidare har anmärkning gjorts i afseende å den stora långsamhet, med hvilken ärendena beredas och handläggas inom arméförvaltningen. Slutligen och icke minst, att denna förvaltning alldeles icke motsvarar de fordringar, som under krigets allvarliga förhållanden måste ställas på ett sådant verk.

Dessa anmärkningar hafva icke först nu börjat rigtas emot ifrågavarande verk. Det är ganska länge man funnit denna organisation mindre tillfredsställande. Redan ifrån början af vårt nuvarande statsskick framträdde särskildt krigskollegium såsom en olämplig organisation. Man lefde då under intrycket af de stora krigens organisation, att detta centrala verk alldeles icke passade. Var detta förhållandet då, under krigsrustningarnas tid, huru skall man nu, militäriskt sedt, bedöma denna organisation, med de stora fordringar, som ställas på arméns ögonblickliga mobilisering; och att icke allenast truppen och dess delar äro ordnade och deras behof blifva dem tillförda, utan också att det verk, som skall låta truppen få hvad den behöfver, är så organiseradt, att det motsvarar krigets fordringar.

Allt ifrån tiden efter 1813 års krig, d. v. s. från åren 1818 och 1819 intill nu, ser man, att ständigt hafva, på yrkandens dels

från representationen och dels från chefen för landtförsvarsdepartementet, framställningar blifvit gjorda om förändring och omorganisation af detta centrala verk. Det har också så småningom förändrats. Det har visst icke stått stilla med organisationen. Det ena årtiondet efter det andra har det mer och mer närmat sig en lämpligare organisation, fastän man nu, då vår armé fått ett mera fältmessigt utseende än mot förut, naturligtvis ställer ännu större fordringar på detta centrala verk, hvilket, stående qvar som ett minnesmärke från de gamla krigsrustningarnas tider, så föga harmonierar med nutida fordringar på en ögonblicklig mobilisering.

Nu har emellertid, hvarje gång denna fråga varit före, desamma mötts af ett ihärdigt motstånd från deras sida, som äro målsmän för sjelfva detta verk. Också denna gång föreligger ifrån dem, som skulle företräda arméförvaltningen, en sådan gensaga. Jag nämner detta, på det att man icke skall framhålla, att den ifrågavarande organisationen särskildt denna gång väckt motstånd. Jag vill äfven påpeka, att hvarje gång någon förändring med arméförvaltningen varit satt i fråga, har verket sjelft på det mest energiska sätt satt sig emot alla förändringar.

För att gifva en liten öfverblick öfver denna frågas historia, skall jag i korthet redogöra för de hufvudsakliga tillfällena, då förändringar med afseende å ifrågavarande organisation varit ifrågasatta och huru dessa upptagits af dem, som skulle blifvit berörda af dessa förändringar.

Jag börjar då med 1819 års komité, som blef tillsatt på yrkande af 1817 och 1818 års riksdag. Under intrycket af de stora krigen ville man med afseende å både landt- och sjöförsvaret organisera en försvars- eller krigsstyrelse. Man ansåg det vara nödvändigt att afhjelpa de stora olägenheter, som funnos hos det gamla centrala verket, och i stället införa ett krigsministerium. Det blef mött af ett sådant motstånd, att det icke kunde komma i fråga att fullfölja ett sådant förslag. Komitén af 1819 gjorde samma yrkande, men då detta torde vara utan intresse för kammaren, skall jag icke uppehålla mig vid detsamma. Deremot skall jag fästa mig vid de reservationer, som gjordes af vissa af komiténs ledamöter. Komitén bestod, utom ordföranden, presidenten i kammarkollegium, friherre S. Löfwenskjöld, af ledamöterna revisionssekreteraren E. J. Bergenschöld, lagmannen J. Mannerstam, kanslirådet A. von Hartmansdorff och kongl. sekreteraren P. A. Granberg, tillika komiténs sekreterare.

Presidenten Löfwenskjöld framhöll i sin reservation, att den lämpligaste organisationen skulle vara, att förvaltningen af krigsärendena fördelades i tre departement, nämligen: a) artilleri-departementet, bestående af generalfälttygmästaren och en ledamot; b) fortifikations-departementet, bestående af direktören för fortifikationen och en ledamot; samt c) utrednings-departementet, bestående af en militär och en civil ledamot.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganis-
ation af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

Bibehållandet af den kollegiala formen för ärendenas behandling inom förvaltningarna ansåg presidenten Löfwenskjöld icke vara ändamålsenlig, utan borde förvaltningscheferna ensamt ega beslutanderätt och ledamöterna blott få med chefen eller arbetsafdelningens ordförande ingå i rådplägnung om beslutet. Enligt hans mening vållades obestridlig långsamhet i ärendenas behandling, förutom genom felaktig arbetsmetod, genom ett större antal ledamöters kollektiva deltagande i öfverläggningarna, än naturen af förvaltningsärendenas handterande rätteligen medgäfve.

Kanslirådet von Hartmansdorff var af den åsigt, att krigskollegiet skulle arbeta på tre fördelningar: a) artilleri-, b) ingenjör- samt c) utrednings- och underhållsfördelningen.

Går jag nu öfver till 1858 års komité, så bestod denna af generaltulldirektören J. F. Fähræus, ordförande, landshöfding G. L. Munthe, krigsrådet C. D. Forsberg, statskommisarien Th. Nyström, kammarrättsrådet C. L. Kinmanson, borgmästaren G. F. Asker och aktuarien R. M. Bovallius, ledamöter, samt notarien F. Th. Billberg, sekreterare. Visserligen var denna komité af den åsigt, att arméförvaltningen eller krigskollegiet skulle arbeta på fyra afdelningar, men med afseende på det sätt, på hvilket arbetet skulle ega rum, var komitén af alldeles samma åsigt som komitén af år 1819. Komitén gjorde gällande, att »de bestyr, som utgjorde den hufvudsakligaste delen af krigskollegii verksamhet vid utöfvandet af den ekonomiska styrelsen och vården i hvad som rörde landtförsvaret samt vid handhafvandet och redovisningen af därför afsedda medel, vore egentligen icke annat än sådana förvaltnings- och verkställighetsåtgärder, hvilka hade sin bestämda grund i fastställda stater eller särskildt gifna föreskrifter, samt att desamma för den skull icke heller ovilkorligen kräfde den samrådighet i pröfningen, som endast kunde och borde betingas af andra, mera allmängiltiga orsaker. Tvärtom måste enligt komiténs mening den kollegiala sammansättningen af ett embetsverk, hvars åligganden till största delen vore af nyss antydda art, leda till omgångar och tidsutdrägt samt derigenom verka återhållande på ärendenas gång, och statens anspråk på nödig säkerhet vid desammas handhafvande inom denna gren af statsförvaltningen skulle lika väl kunna tillfredsställas genom en enklare och med hänsigt till ärendenas beskaffenhet ändamålsenligare organisation, som medgäfve en större lätthet och skyndsamhet i arbetssättet».

Jag går nu öfver till 1861 års komité. Komitén utgjordes af generalmajoren D. G. Bildt, ordförande, generalintendenten L. G. Sandels samt öfverstarne J. A. Hazelius, grefve C. L. F. af Ugglas, A. F. Z. Reuterskiöld, E. af Klint och J. H. Rosensvärd, ledamöter, samt kaptenen G. Nyblæus, sekreterare. Äfven denna komité var af den åsigt, att arméförvaltningen borde delas i tre embeten, som den kallade:

a) generalfälttygmästare-embetet (artilleri-afdelningen) med ge-

neralfältygmästaren såsom chef samt fältygmästaren och ett krigsråd såsom ledamöter;

b) generalingeniörsemetet (fortifikations-afdelningen) med chefen för ingenjörscorpsen såsom chef samt öfversten vid samma corps och nyssnämnda krigsråd såsom ledamöter; och

c) generalintendentsemetet (intendents- och aflönings-afdelningarna) med generalintendenten såsom chef samt såsom ledamöter å intendentsafdelningen intendenten och ett krigsråd, samt å aflöningsafdelningen ett krigsråd och krigsrådet å intendentsafdelningen vid behandling af ärenden, som skulle afgöras genom omröstning.

Äfven denna komité var af den åsigt, att den kollegiala formen var olämplig. Komitén säger nemligen: »det militäriskt nyttiga, ändamålsenliga, för kronan besparande skall icke tillbakasättas eller undertryckas för blott det formella i behandlingssättet, och den förebråelse man väl icke utan allt skäl gör den kollegiala formen att, med förbiseende af det egentliga ändamålet i saken, anse kollegiet eller verket för ett *ändamål* i sig sjelf och ärendena deraf beroende, då likväl *ärendena* äro hufvudsak och verket blott är *medlet*; detta misstag, så menligt för ärendena, och så oroligt inverkan på underordnade beroende myndigheter, skall icke i den nya förvaltningen gerna kunna ega rum.»

Dessutom påpekar komitén, att flera förvaltande verk så småningom blifvit förändrade till styrelser, såsom generaltullstyrelsen och generalpoststyrelsen, och erinrar till sist om att den gamla organisationen af våra länsstyrelser är ett klart exempel på, att detta sätt att ordna arbetet är icke allenast gammalt, utan också fullt betryggande. Komitén säger nemligen: »sammansättningen af nämnda styrelser vore ingen nyhet, utan lånad från den äldsta inrättning i förvaltningsväg, som Sverige egde, eller länsstyrelserna, hvilka under flera århundraden förblifvit oförändrade och derigenom ovedersägligen bevisat det ändamålsenliga och gagnande i den form, som de ursprungligen erhållit, och hvilka satte utom allt tvifvel, att en dylik organisation väl lämpade sig för militärförvaltningens särskilda grenar.»

Slutligen har jag att erinra om 1878 års löneregleringskomité, som bestod af generalkrigskommissarien N. A. Varenius, ordförande, departementschefen E. K. Ljungstedt samt landskammaren O. R. Hammar och ledamoten af Riksdagens Andra kammare, hemmansägaren L. O. Larsson, ledamöter, och notarien A. Hagman, sekreterare.

Också denna komité var af den åsigt, att arméförvaltningen borde organiseras på tre afdelningar eller departement, nemligen artilleri-, fortifikations- och intendentsdepartementen, och hyste den uppfattning, att den kollegiala behandlingen af ärendena icke var den lämpliga.

Emot dessa komitéers framställningar har, såsom jag redan erinrat, arméförvaltningen städse stält sig afvisande. Beträffande

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

1858 års komités förslag kan man säga, att kollegium afstyrkt på det bestämdaste nådigt bifall till nästan allt, som af komitén blifvit hemställt. Krigskollegium fann icke sådana skäl förebragta, att de borde föranleda ändring i dess organisation. Hvad 1861 års komité vidkommer, så fann kollegium landtförsvarskomiténs förslag sakna nödiga garantier för den enhet i ärendenas behandling och den likhet i tillämpningen af författningar, som åtföljde den kollegiala sammansättningen och utgjorde vilkoret för en ordnad förvaltning. Det fann förslaget icke vittna om nödig omtanke om statens rätt och säkerhet, ej heller betryggande för enskildes rätt.

Emot 1878 års komitéförslag uppträdde generalkrigskommissarien Varenius, såsom chef för det civila departementet, med en reservation och påvisade, att den ifrågasatta fördelningen af arméförvaltningen på tre afdelningar ingalunda var betryggande och lämplig.

Jag har anfört allt detta, för att kammaren icke må förvåna sig öfver det motstånd, frågan rönt äfven denna gång, och jag vill tillika påminna kammaren om hvad jag tog mig friheten yttra förra året, då denna fråga var före, att den är så svår att genomtränga, att det sannerligen är allt annat än lätt att få en klar uppfattning, huru arméförvaltningen på ett lämpligt sätt skall omorganiseras. Det är icke nog med administrativa och juridiska insigter, utan det fordras äfven militära insigter, då det ju gäller ett militäriskt verk, och detta är nödvändigt icke allenast under fred, utan äfven under krig, då utgifterna mångdubbelt öfverstiga dem, som förekomma under fredens dagar.

Jag tror, att det kan vara lämpligt att påminna om hvad vår armé behöfver i fält, och huru förvaltningen då bör ordnas.

Då man icke kan inordna de centrala förvaltningsverken i landtförsvarsdepartementet, i krigsministerium, är det ju, för att vinna det mål, som man sträfvar efter, nemligen att få en lätt öfversigt öfver sambandet mellan Kongl. Maj:t och landtförsvarsdepartementet och det centrala verket, nödvändigt att föra de särskilda afdelningarna af arméförvaltningen så nära som möjligt till landtförsvarsdepartementet. För att detta skall låta sig göra, är det nödvändigt, att en rationel fördelning af ärendena göres, efter dessa ärendens beskaffenhet. Detta låter sig ofantligt väl göra, emedan ärendena äro så synnerligen distinkta. Om man tänker efter, hvilka ärenden, som förekomma, så är det först och främst arméns behof för dess uppträdande i fält, det vill säga hvad som hör till vapen och ammunition. Detta bör sammanföras i en grupp. Det är artilleridepartementet, som har med detta att göra. Sedan komma alla anordningar för beredande af terräng för ett lämpligt försvar, hvartill höra fästnings- och andra sådana byggnader. Dessa höra naturligtvis till en grupp. Jag talar nu icke om sjukvårdsärenden, ty dessa böra naturligtvis vara en grupp för sig.

Sedan gamla tider har man i vårt land icke haft riktig uppfattning om intendenturärenden, men man torde förstå, att i krig gäller det icke endast tillse, att armén får sitt underhåll och sin utrustning, utan det är lika nödvändigt, att den får sin aflöning. Vid alla arméer har detta ansetts tillhöra intendenturens uppdrag. Vår armé får denna organisation genom regements- och fördelningsintendenturen.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Nu är det ju, med afseende å artilleri- och fortifikationsärenden, i fred ordnad på detta sätt, äfven hvad den centrala förvaltningen vidkommer. Men utrustnings-, underhålls- och aflöningsärenden äro sammanförda vid regementena hos regementsintendenten och vid fördelningarna hos fördelningsintendenterna. Sedan delar sig förvaltningen i sjelfva toppen i två afdelningar, så att somliga mål handläggas af det civila departementet och andra slag af intendentsdepartementet. Detta förorsakar ju svårigheter vid kontrollen af förvaltningsärendena, då en klass af tjänstemän skola vara ansvarsskyldige för två olika chefer. Det är detta förhållande, som gör, att man anser, att om man skall komma till reda och öfversigt, så hjälper det icke med mindre, än att vi gå samma väg, som man gått i andra länder, så att det blir enighet i de ärenden, som äro af beskaffenhet, att de böra och måste sammanföras i en klass. Vare sig man nu ser på fredens kraf eller krigets, så är indelningen i tre afdelningar den naturligaste väg man bör gå, om man nemligen skall vinna det mål man önskar, att få en öfversigt öfver ärendena. Man bör därför föra landtförsvarsdepartementet närmare till förvaltningschefen och närma organisationen i fred och krig till hvarandra.

I detta hänseende säger 1858 års komité: »derjemte skulle med afdelningschefernas förestående ställning följa en genare och lättare förbindelse från chefens för landtförsvarsdepartementet sida, när det förekomme frågor, som hos ena eller andra förvaltningsgrenen påkallade utredning eller förberedande behandling.» — 1878 års komité påvisade, att derigenom att man klassificerade de ärenden, som hörde tillsammans, till en enhet, och sedan stälde dessa så nära till departementet som möjligt, så förebyggas på ett lämpligt sätt, då ett krigskollegium icke inrättas, de olägenheter, som hittills vidlådt arméförvaltningen.

1861 års komité säger: »ärendena måste vinna på att med full ansvarighet afgöras af en chef, som antagligen med mesta sakkunskap lifligast kände önskan, att de afgjordes väl. En enhet mellan i sjelfva verket skilda enheter, med olikartade ärenden, kunde icke vara behöflig, äfven om den vore möjlig, hvilket den knappast vore, och om någon gång likartade åtgärder förekomme, eller enhet i författningstolkning vore nödig, kunde denna genom tillfälligt samråd mellan de olika verken vinnas utan att söka en ständig och mest blott i formen varande enhet, som just därför endast verkade uppehållande och hindrande. Krigskollegii olika

Omorganis- afdelningar vore redan skilda, och sammanhållningen dem emellan
tion af arméns hade allt mer försvagats.»

centrala
styrelse.
(Forts.)

Jag har med hvad jag nu anfört sökt ådagalägga, att det förslag, som nu föreligger, är en naturlig utveckling af hvad som påyrkats, allt ifrån det man, inseende bristerna hos den bestående centralstyrelsen, sökt åstadkomma lämpliga förändringar i densamma, och likaledes att de förändringar, som nu föreliggas, så vidt ske kunnat, åstadkomma öfverensstämmelse mellan fordringarna på förvaltningen under krig och fred.

Nu har utskottet uttalat den önskan, att arbetssättet skulle, med afseende på vissa ärenden, lämpligast göras till kollegialt. Det vore således en återgång till hvad man trots sig hafva kommit ifrån för länge sedan. Utskottet säger: »då en anordning i den riktning, som nu angifvits, synts utskottet egnad att främja en ändamålsenligare och mer betryggande handläggning af en del viktiga frågor, tillhörande ifrågavarande styrelsens behandling, har utskottet velat framhålla den stora betydelsen af, att uti nämnda instruktioner sättet för ärendenas behandling inom de olika styrelserna måtte af Kongl. Maj:t så ordnas, att, med uteslutande af de militär-tekniska ärendena, det i öfrigt, i så stor omfattning som lämpligen ske kan, varder kollegialt, med delaktighet i beslutanderätten tillagd styrelsens samtliga i öfverläggningen deltagande ledamöter. Utskottet anser det icke tillkomma detsamma att här afgifva något mer detaljeradt förslag beträffande sjelfva anordningen af ett dylikt styrelsesätt, men vill i afseende på intendenturstyrelsen framhålla, att nämnda styrelse synes böra med afseende å de till civilbyråernas handläggning hörande ärenden så sammansättas, att förutom chefen endast de två civila ledamöterna, hos hvilka ju företrädesvis bör kunna väntas kännedom om gällande författningar, komma att i ärendenas afgörande deltaga.»

Jag anser icke, att detta förslag innebär någon förbättring i det förslag, som förelåg vid förra riksdagen. Jag tror icke, att utskottet har fullt öfvervägt betydelsen af hvad det nu hemställt. Jag anser nemligen, att om man vill hafva en mera betryggande förvaltning i afseende å penningmedlen och dessas användande på ett bättre sätt, så när man icke detta genom det antydda styrelsesättet, ty de största och flesta utgifter grunda sig på beslut i militär-tekniska mål. Det skulle icke vara svårt att för kammaren påvisa, att så är förhållandet.

Så snart det är fråga om de stora utgifterna för utrustning, persedlar, fourage och dylikt, äro dessa utan tvifvel rent militär-tekniska ärenden. De skola handläggas af den militära byrån på intendenturstyrelsen och afgöras af chefen för styrelsen på byråchefens föredragning. Byråchefen har då rättighet att göra sin mening gällande derigenom, att han kan reservera sig. Men sedan är beslutet fattadt, och det är först när liquid skall ske, som ärendet kommer åter på den civila byrån, der revisionen har att se till,

att requisitioner och räkningar öfverensstämma med de beslut, som förut fattats. Om detta tillvägagående vid den civila byrån skulle ske kollegialt, torde det vara ganska svårt att säga, hvilken fördel dermed skulle vara förenad. Om man frånser sådana slag af ärenden, som bero på kongl. remiss, och sådana, som äro af militärteknisk beskaffenhet, så blir det mycket få ärenden, som återstå och hvilka hafva afseende på penningar, som skulle af den civila byrån afgöras. Dessutom följer, genom en återgång i stor skala till det kollegiala arbetssättet, den olägenhet, att ärendena väsentligen försenas. Den personal, som ifrågasättes i det kongl. förslaget, är beräknad just med afseende på att man icke skulle arbeta kollegialt i allmänhet, utan att det skulle vara en departementsstyrelse; chefen afgör och byråchefen föredrager.

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

Nu är det gifvet, att om ärendena skola behandlas kollegialt, är det icke blott den byråchef, till hvilken ärendet hör och som föredrager, utan — om jag nu tänker på intendenturstyrelsen — den andre byråchefen, som måste lemna sin sysselsättning för att sätta sig in uti det föreliggande ärendet. Det fordras således äfven af honom en större eller mindre tid, och han blir hindrad uti hvad han hufvudsakligen sysselsätter sig med. Om nu chefen för styrelsen önskar, att ärendet skall afgöras, kan denne andre byråchef alltid säga, att han icke varit i tillfälle att ännu gå igenom detta ärende. Derigenom omöjliggöres och försvåras i hög grad just denna verk samma och hastigare gång af ärendena, som i allmänhet, då det gäller de ärenden, som här förekomma, är af stor vigt, särskildt då det gäller arméns utrustning och förseende med dess behof.

Jag tror sålunda, att följderna af ett beslut i den rigtning, som utskottet ifrågasatt — om man nemligen skulle tyda förslaget efter orden — närmast blir den, att ärendenas gång försenas, utan att man särskildt vinner hvad utskottet hoppas att man skall vinna. — Men utskottet är icke så positivt, att det icke vill öfverlemna åt Kongl. Maj:t att pröfva, hvilka ärenden, som lämpligen kunna och böra behandlas kollegialt, och hvilka, som icke böra göra det. Utskottet säger »i så stor omfattning, som lämpligen ske kan». Det är på grund deraf, att utskottet så har formulerat sitt uttalande, som jag anser mig böra tillkännagifva, att jag tror mig kunna tillstyrka Kongl. Maj:t att i alla händelser acceptera förslaget, äfven i den form, under hvilken det nu föreligger. Det är visserligen sant, att det i någon mån blir svårare att arbeta då än förut, men då man skulle vinna det stora målet, att en gång få sammanföra ärenden af enahanda slag till en förvaltningsafdelning och derigenom undanrödda de hufvudsakliga anmärkningar, som nu riktas mot den centrala förvaltningen, äro dessa fördelar så stora, att olägenheterna blifva ringa i jemförelse med den stora vinsten.

Utskottet har också föreslagit vissa modifikationer i Kongl. Maj:ts förslag, i det att tjänstemännens antal, i öfverensstämmelse

Omorganis-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)

med hvad utskottet förra riksdagen föreslog, något minskas. Jag ber, för att icke vara för vidlyftig, få hänvisa till sid. 15 i utskottets utlåtande, der jag sökt motivera de skäl, hvilka tala för, att man icke skulle ytterligare minska antalet tjänstemän.

Se vi nu på det förslag, som blifvit kammaren tillgängligt genom herr Hedins motion och som föreligger i en bilaga, der ett förslag till ordnande af centralförvaltningen är gjordt af åtskilliga byråchefer i arméförvaltningen, så ser man, att der förekommer en mycket större personal. Detta senare skulle gå till omkring 40,000 kronor mera än enligt Kongl. Maj:ts förslag. Då man ifrån den radikala sidan i Andra Kammaren påvisat berörda förslag såsom önskvärdt, borde man väl icke i utskottet hafva minskat på det antal tjänstemän, som i Kongl. Maj:ts förslag blifvit ifrågasatt.

Emellertid vill jag, med afseende på denna åtgärd, säga det-samma, som jag nyss nämnde om hvad utskottet yttrade om den kollegiala formen, att denna sak är dock af ringa betydighet i jemförelse med den stora vinst, som jag anser det skulle medföra, om Kongl. Maj:ts förslag nu vinner kammarens bifall i den form, det föreligger, och i öfverensstämmelse med hvad statsutskottet föreslagit.

Jag hoppas sålunda, oaktadt jag är ledsn att måhända hafva varit för vidlyftig, att jag med hvad jag nu yttrat lyckats föra i kammarens minne frågans betydelse och de hufvudanledningar, hvarför organisationen föreligger i den form, den nu gör; och jag tror mig kunna säga, att skulle denna vinna kammarens och Riksdagens bifall, så hafva vi verkligen, med afseende på central-förvaltningens ordnande, tagit ett stort steg framåt i den rätta riktningen.

Herr Falk, Helmer: Det är säkerligen ingen af kammarens ledamöter, som icke påminner sig, att under förlidet års riksdag förelåg ett förslag till fullständig ombildning af arméns förvaltning. Detta förslag underkastades under debatterna i båda kamrarne en ganska skarp kritik; och jag vågar påstå, att de allra flesta af de invändningar och anmärkningar, som då gjordes, qvarstå ännu ovederlagda. Förslaget blef af Riksdagen afslaget. Icke desto mindre återkommer nu precis samma förslag, endast med den skillnad, att revisionen, som förlidet år var afsedd att ega rum vid fördelnin-garna, nu är bibehållen vid det centrala verket; och detta är en mycket vigtig detalj, men är dock blott *en detalj* och rubbar icke förslagets hufvudgrunder, hvarför man kan säga, att detta förslag är precis detsamma som fjorårets. Kammarens ledamöter torde väl förstå mig, då jag nu förklarar, att det är i högsta grad motbjudande att ännu en gång nödgas ingå på en kritik af detta förslag; men frågan är utomordentligt vigtig, och det är min skyldighet att finnas på min post. Jag skall emellertid söka fatta mig så kort som möjligt, och om jag dervid måste till en del upprepa hvad

jag sade förliden riksdag, anhåller jag därför om tillgift. Jag hoppas, att det *nu* åtminstone måtte vara sista gången, som jag tvingas in på detta ämne.

Jag vill först erinra om detta förslags förhistoria. Den 7 februari 1896 bemyndigades chefen för landtförvarsdepartementet att tillkalla vissa personer för att inom departementet uppgöra förslag till omorganisation af arméförvaltningen i syfte att *till det civila departementet förlägga hela den embetsverket åliggande kassavården, bokföringen, anordningsväsendet och revisionen samt alla ärenden inom verket af juridisk eller civil-administrativ art, såsom besvärsmål och dylikt.* Under arbetet härmed utvidgades detta program så småningom ända derhän, att det utmynnade i en fullständig omstörtning af hela arméförvaltningen; det nuvarande embetsverket tillintetgjordes och på dess ruiner uppfördes fyra hvar för sig sjelfständiga embetsverk. De »vissa personer», som tillkallats, voro emellertid icke eniga i sitt förslag; efter hvad man sagt mig, gjorde sig bland dem gällande tre olika åsikter. Detta förslag är ett uttryck blott för *två* personers mening. De voro fem; således är detta *minoritetens* förslag. Hvad de öfriga ledamöterna tänkte, vet man icke, och det är naturligt, att i ett förslag, som hvarken är dagtecknad eller undertecknad, för hvars innehåll således ingen genom sin underskrift gjort sig ansvarig, icke skulle lemnas rum för olika meningar att framträda. Öfver detta förslag infordrades utlåtanden, utom från de högre militära myndigheterna, äfven från de centrala myndigheterna *arméförvaltningen, kammarrätten och statskontoret*, hvilka embetsverk enstämmigt afstyrkte detsamma. Dessa embetsverks utlåtanden hafva emellertid *icke* blifvit till Riksdagen öfverlemnade med det kongl. förslaget. De refereras så till vida, att man får veta det slut, hvartill de kommit, men deras motiv och bevisföring är för Riksdagen obekant. Först genom den motion, som i år väckts i Andra Kammaren, hafva till Riksdagens kännedom kommit två särskilda meningar, som uttalats inom arméförvaltningen, icke olika i så mätto, att de icke varit med om afstyrkandet, utan så till vida, att de äfven innehålla positiva förslag, som man önskat måtte komma till vederbörandes kännedom. Men arméförvaltningens utlåtande i hufvudsak har Riksdagen icke fått se. Här har jag det emellertid i min hand; så här ser det ut.

Man har låtit påskina, att detta¹ förslag skulle hafva sin upprinnelse uti eller att ett skäl för detsamma skulle finnas i statsrevisorernas anmärkningar. Jag beder få säga, att detta är icke förhållandet, ty revisorernas anmärkningar rörde blott *räkenskapsväsendet*, och jag anser mig så mycket mera kompetent att säga detta, som jag var ledamot i den statsrevision, som gjorde ifrågasvarande anmärkningar, och det var på mitt förslag och mitt initiativ, som anmärkningarna gjordes. Vidare har man sökt göra troligt, att de personer, som år 1895 granskade förslaget till för-

Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)

Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)

ändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln, gjorde sig till tolk för samma mening. Det är ej heller riktigt, ty deras uttalande var hufvudsakligen endast en repetition af hvad statsrevisorerna sagt och rörde, äfven det, endast *räkenskapsväsendet*. Man har äfven sökt göra troligt, att det förslag, som föreligger, endast är en konsekvens af 1892 års härordning. Äfven detta måste jag bestrida, och såsom skäl härför vill jag åberopa hvad herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet yttrade i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 oktober 1892. Han säger nemligen, att det då framlagda förslaget »lyckats att, utan väsentlig rubbning i den gamla grunden för vår försvarsorganisation, skapa en, så vidt förhållandena medgifva, *helgjuten och i alla sina detaljer fullt genomförd härordning*». Och det särskilda utskottet vid samma års urtima riksdag yttrade likaledes, att det ansåg förslaget »framställa bilden af en i alla sina detaljer fullt genomförd organisation». Redan häraf framgår tydligt, att en sådan förändring af arméförförvaltningen, som nu föreslagits, icke var år 1892 afsedd. Hade den detta varit, så hade det också varit naturligt, att den inrymts i härordningsförslaget eller åtminstone icke kommit 6 år efteråt. Deremot har man med sanning hänvisat till, att genom 1892 års härordningsförslag tilldelats arméfördelningarna en administrativ ställning, som de förut icke egde, och att de tilldelades intendentur-tjenstemän; och man har hänvisat till ett uttryck i dåvarande t. f. chefens för generalstaben utlåtande, ett utlåtande, som i väsentlig grad låg till grund för 1892 års härordning. Jag skall blott läsa upp några rader af detta utlåtande. T. f. chefen för generalstaben säger, att »arméfördelningscheferna jemväl i fred måste beklädas med en viss administrativ myndighet med åtföljande ansvar. Häraf följer, att till den förutvarande fördelningsstaben måste redan i fred sluta sig en fördelningsintendentur, stäld vid arméfördelningschefens sida, för att handlägga alla de angelägenheter och spörsmål, som stå i samband med förvaltningen och den ekonomiska hushållningen vid fördelningens trupper». Ja, en sådan fördelningsintendentur beslöt Riksdagen och stälde vid arméfördelningschefens sida. Utgående från denna fördelningsintendents uppgift, såges vidare i t. f. chefens för generalstaben utlåtande: »Förutom samtliga de åligganden, som tillkomma fördelningsintendenturerna i fråga om förberedandet af truppernas underhåll och utrustning m. m. vid mobilisering — — skulle fördelningsintendenturerna: öfvervaka persedelvården och munderingshushållningen äfvensom materielen och materielvården vid till fördelningen hörande truppförband och formationer; biträda vid ordnandet af truppernas naturaförplägning och deröfver afgifva utlåtanden, efter ärendenas natur, till intendenturcorpsens hufvudstation eller till arméförvaltningens intendentsdepartement; hafva uppsigt öfver den för arméfördelningen i dess helhet afsedda trängdepöten; handhafva och leda förvaltningstjensten vid arméfördelningens fält- och fälttjenst-

öfningar, m. m. d. Således *öfvervaka, biträda, handhafva* och *leda*. Denna befogenhet har också arméfördelningschefen redan fått sig tillagd genom instruktionen af den 7 februari 1893 och kungörelsen af den 18 februari 1895, som i väsentliga delar kompletterade denna. Det skulle här föra för långt och vara för vidlyftigt att redogöra för innehållet i dessa instruktioner. Men jag påstår, att hvar och en, som med nödig sakkännedom tager del af dessa instruktioner, skall finna, att genom dessa har arméfördelningschefen för länge sedan fått sig tillagd den befogenhet att *öfvervaka, leda* och *kontrollera*, som t. f. chefen för generalstaben afsett, och som måste utgöra det hufvudsakliga af hans förvaltningsverksamhet. Skulle man vilja utsträcka hans befogenhet än längre, faller af sig sjelft, att i samma ögonblick måste vid hans sida ställas sådana förvaltningsorgan, som äro alldeles nödvändiga för denna verksamhet. Detta har icke skett i förslaget, ty fördelningsintendenturerna och fördelningsstaberna äro fullkomligt orubbad.

*Omorganis-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

Det har uppgifvits för mig flere gånger och nu senast för kort tid sedan, att detta förslag skulle afse att närma freds-förhållandena till förhållandena i krig, så att öfvergången skulle blifva omärklig och lätt, och särskildt att fördelningscheferna skulle beklädas med samma myndighet och få denna utsträckt till samma grenar som i fält. Vore detta verkligen förhållandet, bedyrar jag, att jag icke skulle vara förslagens motståndare, tvärtom skulle jag blifva den förste att bifalla detsamma. Men det är icke förhållandet. Det är en villfarelse, som beror på bristande kännedom om innebörden i sjelfva förslaget. Ty den hufvudsakliga innebörden är att indraga det civila departementet och lägga dess göromål på intendentsdepartementet, men härigenom förändras icke i minsta mån fördelningschefernas administrativa befogenhet och ej heller kan man derigenom närma krigs- och freds-förvaltningen till hvarandra mera än de äro det förut. *Förvaltningsformerna* i krig och i fred äro för öfrigt och *måste* i många afseenden vara vidt skilda; *krigsformationerna* kräfva äfven delvis andra och flera förvaltningsorgan än *fredsformationerna*. Vore det nu meningen att utsträcka fördelningschefernas förvaltningsmyndighet till samma grenar, som de skulle handlägga i krig, måste man också se till, att denna förvaltningsmyndighet ordnades på samma *sätt* och i samma *former*, som under krig komma till användning, ty annars tjenade det till ingenting. Man måste således gifva fördelningscheferna all den *förvaltningspersonal*, som de i sådant fall skulle behöfva. Men det är icke ifrågasatt att öka fördelningsintendenturerna eller fördelningsstaberna med en enda man.

Jag tror mig nu hafva visat, att den utsträckta förvaltningsbefogenhet, man önskar för fördelningscheferna, redan är dem tilldelad genom dessa båda instruktioner, som jag nyss nämnde. Och jag vill tillägga, att dessa lemna fullt utrymme att vidare fortgå

Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)

på den redan inslagna vägen, hvarför från denna synpunkt icke något motiv finnes för en förändrad organisation af arméförvaltningen, allra minst en så genomgripande, som här är ifrågasatt.

Under sådana förhållanden, hvad är ändamålet med förslaget? *Hvilket är det önskningsmål man vill komma till, och är detta önskningsmål af den beskaffenhet, att det påfordrar en så genomgripande omgestaltning af arméförvaltningen, som här är föreslagen?* Det är på dessa frågor man i den kongl. propositionen vill finna ett klart och tydligt svar. Men det finnes der icke. Man säger måhända, att det finnes i de »vissa personernas» förslag, hvilket i propositionen åberopas. Jag skall bedja att få uppläsa ett par rader ur arméförvaltningens utlåtande, hvilka kunna tjena till belysning i detta afseende. Sedan arméförvaltningen redogjort för de uti ingressen till förslaget åberopade viktiga omständigheter, hvartill hänsyn borde tagas vid ordnande af en armés förvaltningsväsende, och sedan redogjorts för i förslaget framställt yrkande på en »utvidgning af fördelningsintendenturernas beslutanderätt och arméfördelningschefens administrativa myndighet», säger arméförvaltningen med refererande af förslaget: »Af det nu anförda torde framgå, att vid en blifvande omorganisation af svenska arméns förvaltningsväsende bör åt förvaltningarna vid regementen, corpser och anstalter lemnas flera tillfällen till sjelfhushållning och åt fördelningsintendenturerna ökad befogenhet i jernförelse med hvad nu är fallet.» Detta är, som nämnt, arméförvaltningens citat af förslaget. Nu yttrar arméförvaltningen sjelf: »Förslaget har dock icke ens i allmänna drag försökt att angifva bestämda gränser för den grad af befogenhet i fråga om de olika anslagens användning, som bör tillerkännas de olika instanserna inom den militära förvaltningshierarkien, utan förklarar det vara ett ganska inveckladt problem, ej heller att lemna en motsvarande redogörelse äfven för de bestående förhållandena, hvilken anses icke vara lätt att åstadkomma. Under sådana förhållanden inskränker sig därför förslaget till att lemna en redogörelse för hvilka anslag, som sannolikt utan olägenhet kunna till väsentlig del uppdelas på de lägre truppförbanden och anstalterna eller delvis ställas till arméfördelningschefernas förfogande.»

Sålunda har man icke ens »i allmänna drag» kunnat antyda gränserna för den ökade förvaltningsbefogenhet man vill tillägga fördelningscheferna, och man har icke ens försökt att bevisa den nuvarande organisationens oförenlighet med utvidgning af denna befogenhet. Författarne hafva således brustit i att visa hvad som framför allt hade ålegat dem att visa, men de hafva dragit sig ur spelet med att i ena fallet förklara det vara »ett ganska inveckladt problem» och i det andra fallet »icke vara lätt att åstadkomma». I stället för att söka utreda hvad som hade ålegat dem att utreda, så taga de sig före att gå in på frågan om hvilka anslag, som, sannolikt utan olägenhet, skulle kunna uppdelas på de

lägre truppförbanden. Ja, detta är i och för sig en ganska intressant fråga, som är värd all uppmärksamhet, men den har i detta fall det felet att ej det höra till saken. Ty detta är en fråga, som torde böra tagas i öfvervägande i sammanhang med en förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln, och faller för öfrigt till väsentlig del inom området för Kongl. Maj:ts administrativa befogenhet. Sedan författarne omständligt yttrat sig i denna fråga, öfvergå de till frågan om *revisionen*, men hvad som der vid lag anförts kan jag här alldeles gå förbi, enär den frågan ju nu icke föreligger.

Emellertid har man på detta sätt och på dessa grunder — om man ens kan kalla det grunder — kommit derhän, att man föreslår en fullständig omgestaltning af hela arméförvaltningen.

Som herrarne torde veta, utgör den nuvarande arméförvaltningen *ett* embetsverk, som arbetar på *fyra* afdelningar, s. k. departement, nemligen fortifikationsdepartementet, artilleridepartementet, intendentsdepartementet och civila departementet. Dessa departement äro sins emellan ganska sjelfständiga, men de sammanbindas af ett gemensamt band, som heter arméförvaltningens plenum, hvilket utgöres af alla departementscheferna och alla byråcheferna, och inom detta plenum fattas besluten efter omröstning. Detta band vill man nu slita, och utaf de fyra departementen skulle bildas fyra nya, hvar för sig oberoende embetsverk, nemligen *artilleristyrelsen*, *fortifikationsstyrelsen*, *sjukvårdsstyrelsen* och *intendenturstyrelsen*. Jag skall nu icke uppehålla mig vid de tre första föreslagna nya styrelserna, emedan de förändringar, som med afseende på dem skulle vidtagas, icke äro så genomgripande, att de så synnerligen mycket inverka på förslaget kärna. Den viktigaste förändringen består nemligen deri, att det nuvarande intendentsdepartementet och det civila departementet skulle sammanslås till en intendenturstyrelse, hvilken sammanslagning skulle gå så till, att det civila departementet indroges och dess göromål öfverflyttades på den nya intendenturstyrelsen. Men innan jag går in på att granska konsekvenserna af denna sammanslagning, skall jag be att få yttra några ord om arméförvaltningens plenum.

Jag nämnde nyss, att detta är det band, som sammanknyter de olika departementen inom arméförvaltningen, och att detta band nu skulle slitas. Men, mina herrar, det är icke likgiltigt för arméns förvaltning, om detta band består eller icke, ty det är af värde för en allsidig och kunskapsrik pröfning af viktigare och mera omfattande förvaltningsfrågor, att arméförvaltningen utgör *ett* embetsverk. Det kan ju icke heller bestridas, att inom arméförvaltningens plenum, hvilket, såsom jag nyss nämnde, utgöres af alla departementschefer och byråchefer, finnes samlad långt större insigt, mera erfarenhet och skarpare blick för olika behof, än som rimligtvis kan förutsättas finnas hos den ene eller den andre af de nya styrelsernas chefer. Jag vill härvidlag särskildt påminna

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

om, att bland de ärenden, som det åligger arméförvaltningens plenum att behandla, förekommer äfven besvarandet af *kongl. remisser*, och för hvar och en, som vet hvad det vill säga att besvara en kongl. remiss, bör det vara klart, att arméförvaltningens plenum lemna långt större garantier för ett vederhäftigt och upplysande svar än som rimligtvis kan förväntas, om detta svar skall afgifvas af den ene eller den andre af de olika nya styrelsernas chefer.

Sedan jag påpekat detta, skall jag nu öfvergå till att yttra mig angående den föreslagna nya intendenturstyrelsen. Först skall jag då anhålla att få fästa herrarnes uppmärksamhet på det principvidriga uti att åt en ensamt beslutande militärchef öfverlemna icke allenast de ärenden, som fordra militär utbildning, utan äfven sådana, hvilka fordra civil utbildning, d. v. s. kännedom om juridiska och kamerala saker, författningstolkning och dylikt, hvarjemte i samma hand äfven skulle förenas kassa- och räkenskapsvården.

Utom detta principiella inkast vill jag äfven framhålla, att intendenturstyrelsen skulle blifva så öfverhopad med göromål, att man omöjligen kan förutsätta, att den skall kunna fullgöra sina åligganden nöjaktigt. Detta gäller i främsta rummet om chefen. Jag tror, att hvar och en, som känner till dessa förhallanden, skall erkänna, att chefen för intendentsdepartementet redan före 1892 års härordning hade så mycket arbete sig ålagdt, att det måste betecknas såsom en ganska styf arbetsbörda. Genom 1892 års härordning fick han sig äfven ålagdt chefskapet för intendenturcorpsen och derjemte chefskapet för sjukvårdsbyrån, och nu vill man ytterligare lägga på honom alla göromål, som hittills hvilat på chefen för det civila departementet. Jag tror, att man måste erkänna, att det skall vara nästan omöjligt att finna en person, som kan motsvara sådana anspråk; ty kunde man också anträffa en person, som hade tillräckliga kunskaper i de egentliga intendenturärendena, så torde det väl vara omöjligt att finna någon, som derjemte besitter sådana juridiska och kamerala kunskaper, sådan författningskunskap och kännedom i räkenskapsväsendet, som är oundgängligen nödvändigt för att detta chefskap skall kunna skötas på ett tillfredsställande sätt. Följden måste ovilkorligen blifva den, att han blifver beroende af sina underordnade, och hvarthän sådant skulle kunna leda, det hemställer jag till herrarnes eget omdöme att afgöra. Man har nu visserligen sagt, att om nu också å ena sidan arbetsbördan skulle ökas, så skulle den å andra sidan minskas derigenom, att sjukvårdsbyrån skulle utbrytas och bilda en särskild styrelse. Ja, det är verkligen sant. Detta skulle medföra en minskning af arbetet, men de ärenden, som hittills handlagts af sjukvårdsbyrån, äro ett fåtal i jernförelse med öfriga ärenden, som fallit under intendentsdepartementet, och det säger sig ju för öfrigt sjelft, att de detaljer, som tillhöra sjukvårdsbyrån, i allmänhet äro af den beskaffenhet, att chefen för intendentsdepartementet icke synnerligen mycket behöfver *personligen* sysselsätta sig med dem.

Men låtom oss icke allenast tänka på förhållandena i fred. Krigstider kunna inträffa, och tro herrarne då, att det skall vara möjligt för en person, som redan under fredstid är så öfverhopad med göromål, att kunna sköta allt, som tillkommer i krigstid? På den saken torde icke många ord behöfva offras. En annan fråga är emellertid, att enligt gällande författningar skall vid uppstående mobilisering å det civila departementet bildas ett *generalkrigskommissariat* såsom öfverstyrelse för landtförsvarets kassa- och räkningsväsende samt för att handhafva krigsfonden. Nu vill man draga in generalkrigskommissariebefattningen och hela det civila departementet. Huru skall man då, i händelse af krig, bilda generalkrigskommissariatet? Jo, det skall naturligtvis bildas genom den nya intendenturstyrelsen! Jag vill visserligen ej bestrida *möjligheten* utaf att bilda ett generalkrigskommissariat äfven från en intendenturstyrelse, men jag vill påstå, att med de *otillräckliga* arbetskrafter, som skulle tilldelas *denna* intendenturstyrelse så väl kvantitativt som kvalitativt, detta icke låte sig göra.

Jag har nyss framhållit, att chefen för intendenturstyrelsen skulle blifva alltför öfverhopad med arbete, men det gäller äfven med afseende å intendenturstyrelsen i dess helhet, att den i betraktande af arbetets omfattning skulle blifva tilldelad alldeles för få arbetskrafter. Det är nemligen en sak, som hvar en, hvilken eger tillräcklig kännedom om dessa förhållanden, måste erkänna, att allt sedan år 1881, då den sista löneregleringen för arméförvaltningen egde rum, dess arbetskrafter varit för få, och att en stor del af de anmärkningar och befogade anmärkningar, som rigtats mot arméförvaltningen, utan tvifvel härrört till väsentlig del derutaf, att arbetskrafterna inom verket varit otillräckliga, så till vida som många ordinarie platser måst bestridas af extra ordinarie tjänstemän. Man skulle nu kunna tycka, att man vid en förändring af verkets organisation borde söka afhjelpa denna brist, men man tycks vilja gå i en alldeles motsatt riktning och minska arbetskrafterna i stället för att öka dem. Generalkrigskommissariet skulle försvinna utan att ersättas af någon annan. Högsta gradens tjänstemän, hvilka inom de nuvarande departementen — intendents- och civildepartementet — äro sammanlagdt tre, skulle minskas till två; andra gradens tjänstemän, som nu äro åtta, skulle minskas till fem; lägsta gradens tjänstemän skulle visserligen ökas från nio till sexton, men denna kvantitativa tillökning i den lägsta graden torde icke kunna uppväga den förlust, som skulle uppstå i de högre graderna, såvida minskning i insigt och erfarenhet räknas som förlust. Arméförvaltningen har i sitt utlåtande också anmärkt, att det skulle fordras ytterligare sju tjänstemän för göromålens bestridande, och denna framställning har i Kongl. Maj:ts förslag blifvit beaktad så till vida, att ytterligare två tjänstemän skulle tillkomma, nemligen en kamrerare och en notarie, men härmed skulle man också få nöja sig.

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

Mina herrar! Det lärer väl vara klart, att jag, som har mer än femtio tjänstår bakom mig, under hvilken tid jag mer än en gång haft tillfälle att sysselsätta mig med förhållanden rörande arméns förvaltning, *icke* kan understödja ett sådant förslag som detta.

Men jag har äfven ur andra synpunkter, än de hittills framställda, anmärkningar att framställa mot det föreliggande förslaget. Detsamma bryter nemligen med den princip, efter hvilken arméns förvaltning varit ordnad allt sedan 1860-talet. Såsom herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss framhöll, hafva före nämnda tid åtskilliga komitéer behandlat frågan om arméns förvaltning. Man kom först vid 1862—1863 års riksdag till ett resultat i den vägen, då Riksdagen antog en af dåvarande ledamoten i borgareståndet rådman Björck från Göteborg jemte 13 andra ledamöter af statsutskottet afgifven reservation, uti hvilken det bland annat heter, att det dåvarande krigskollegium skulle ombildas till en arméförvaltning på det sätt: »*att inom densamma bildades tre särskilda, under hvar sin militärchef ställda afdelningar, och att åt dessa chefer uppdroges att, hvar inom sin afdelning, med nödigt biträde och på eget ansvar handlägga och afgöra alla sådana mål, som i något afseende fordrade militäriskt tekniska insigter, men att alla öfriga mål och ärenden öfverlemnades till en särskild af militärcheferna oberoende afdelning, som utgjordes af endast civila medlemmar och med kollegialt arbetssätt, åt hvilken afdelning tillika borde uppdragas den omedelbara dispositionen af arméförvaltningens kassa och kontrollen deröfver jemte den bokföring, som afsåge att redovisa för embetsverkets hela förvaltning*». Han motiverade detta förslag sålunda:

»På detta sätt skulle helt och hållet undvikas, att ärenden, som fordra militäriska insigter, skulle komma att afgöras af civile embetsmän, och de militäre skulle icke heller belastas med deltagande i pröfningen af ärenden, som fordra insigter i författningar och en utbildning i öfrigt, som man icke har hvarken rättighet eller anledning att hos dem förutsätta. Den egentliga kontrollen och revisionen skulle ock i allmänhet blifva oberoende af den, hvars åtgärder skulle kontrolleras och revideras.»

Man behöfver sannerligen ej vara fackman för att inse det enkla och fullkomligt riktiga uti den princip, som här föreslås, nemligen att alla sådana ärenden, som fordrade militära insigter, skulle skötas af militärer, under det att sådana, som fordrade insigter i civila ärenden, skulle skötas af civile. Det är emellertid mot denna princip man nu vill bryta, i det att man i en ensamt beslutande militär chefs hand vill öfverlemna icke blott de militära, utan äfven de civila ärendena, kassan och redovisningen inbegripna.

De föreslagna nya styrelserna äro afsedda att blifva sjelfständiga embetsverk, och, teoretiskt sedt, skulle de äfven så blifva. Men huru skulle det gå i praktiken? För min del befarar jag,

att de i *realiteten* skulle komma att blifva föga annat än *byråer under landtförvarsdepartementet*. Det förslag, som här föreligger, är sålunda ett steg, måhända ett omedvetet — derom vill jag ej yttra mig —, men i alla fall *ett steg i riktning mot att på landtförsvarets område införa ministerstyrelse*, visserligen ej *de jure*, men helt säkert *de facto*, ett styrelsesätt, hvilket så strider emot rikets grundlagar och vårt folks hela åskådningssätt, att åtminstone Riksdagen icke borde understödja ett steg i den riktningen.

Öfver det föreliggande organisationsförslaget har statsutskottet slutligen afgifvit utlåtande. Jag tror ej, att jag gör mig skyldig till en obillighet, om jag påstår, att detta statsutskottets utlåtande är i hög grad *intetsägande*. Hela motiveringen för förslaget sammanfattas deri, att utskottet finner detsamma »till sina hufvuddrag innebära en antaglig lösning af frågan om arméförvaltningens omorganisation». Jag tror, att man måste erkänna, att det är en väl svag motivering för ett så viktigt förslag som det här ifrågavarande, och utskottet synes icke heller hafva hyst någon synnerligen stor tillförsigt till sjelfva förslaget, ty det tröstar sig hufvudsakligen med den förhoppningen, att en blifvande instruktion skulle komma att borttaga de brister, som utskottet sjelft erkänner förefinnas. Ja, en blifvande instruktion för arméförvaltningen är en mycket allvarlig sak, och utarbetandet af densamma egnar sig visserligen icke såsom sysselsättning för dilettanter på det militär-administrativa området; men om nu Riksdagen genom ett antagande af förslaget gillar de grunder, som Kongl. Maj:t uppställt — och Kongl. Maj:t säger uttryckligen, att cheferna skola vara »*allena beslutande*» —, huru skola då genom en instruktion dessa grunder omintetgöras ända derhän, att — såsom utskottet säger — »sättet för ärendenas behandling så ordnas, att, med utslutande af de militär-tekniska ärendena, det i öfrigt, i så stor omfattning som lämpligen ske kan, varder kollegialt, med delaktighet i beslutanderätten tillagd styrelsens samtliga i öfverläggningen deltagande ledamöter»? Det är påtagligen alldeles omöjligt. Och för min enskilda del är jag alldeles öfvertygad om att en blifvande instruktion kommer att gifva ett fullödigt uttryck åt just de önskningsmål, som måste förutsättas ligga bakom detta förslag och som visserligen icke gå i riktning mot det *kollegiala* arbetssättet.

Om nu verkligen utskottet hyser så stora sympatier för det kollegiala arbetssättet, som utlåtandet låter förmoda, så torde det hafva varit rimligare, att man allmännare inom utskottet förenat sig med de ledamöter från Andra Kammaren, hvilka gjort detta arbetssätt till *vilkor* för förslagets antagande. Detta hade varit mening uti, men att *godkänna* det kongl. förslagets grunder under förutsättning och förhoppning, att Kongl. Maj:t genom en blifvande instruktion skulle *kullkasta* samma grunder, det är ju fullständigt meningslöst.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganis-
ation af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

Ja, mina herrar, är nu denna fråga så utredd, att Riksdagen lugnt och sorgglöst kan säga sitt ja till det föreliggande förslaget? Jag tror för min del, att man måste erkänna, att så ej är förhållandet, utan att en utredning verkligen behöfves. Jag ber få tillägga, att hvad jag här sagt icke får så tydas, att jag anser arméns förvaltning för närvarande vara i allt ordnad så, som den borde. Nej, ingalunda! Äfven jag önskar i flera hänseenden en reform, men denna reform får icke bryta med en bepröfvad princip, och den bör på ett naturligt sätt utveckla sig ur det bestående. En omfattande utredning har nu en motionär i Andra Kammaren begärt; men statsutskottet tycks icke alls hafva velat lyssna till hans framställning. Hvad har då utskottet egentligen emot en utredning? Motionären begär ju utredning genom »sakkunnige». Har man då skäl att icke vara med om en utredning af *sakkunnige*? Man skulle ju kunna invända, att det faller af sig sjelft, att sakkunnige skola verkställa utredningen, men jag antager nästan, att motionären mer än en gång trott sig hafva märkt, att vid utredningar på det militära området sakkunskapen på ett betänkligt sätt blifvit skjuten åt sidan. Då emellertid hvarken bland Första eller Andra Kammarens ledamöter inom statsutskottet någon röst synes hafva höjt sig för att understödja motionärens framställning om en utredning, så skall jag icke nu uppehålla kammaren med denna fråga, ehuru väl den nog kunde förtjena sitt eget kapitel.

Jag inskränker mig således, herr grefve och talman, att helt enkelt yrka afslag såväl å Kongl. Maj:ts som statsutskottets förslag.

Friherre von Otter: Jag brukar icke vara lång uti mina anföranden, och jag skall icke heller vara det i dag, men jag anser det vara en skyldighet att yttra några ord å utskottets vägnar.

Utaf hvad som redan i ärendet har blifvit anfördt framgår, huru ofantligt svårt det är att i detta afseende kunna komma till ett resultat, som kan tillfredsställa alla. Frågan om arméns centrala förvaltningsorganisation har nu varit föremål för pröfning i 40 år; tre komitéer hafva arbetat för att utreda frågan, och tre gånger hafva förslag till frågans ordnande varit underställda Riksdagen. Under sådana förhållanden, och då ingenting häraf kunnat blifva tillfredsställande, må man väl ej undra öfver att departementschefen nu, om jag så får säga, tagit saken i egen hand och med krafter, till hvilka han haft förtroende, sökt att leda frågan till ett godt resultat. För min del tror jag sålunda, att hvad som nu blifvit gjordt i denna sak måste anses vara väl gjordt, äfven om man icke kan gilla alla detaljer i förslaget.

Men om det nu är så, som den siste ärade talaren hållit före, att detta förslag bör afslås, hvad vill han då sätta i stället? Han nämnde uti sitt anförande nyss, att han skulle velat förordna bifall till herr Hedins motion. Hvad vill då herr Hedin egentligen med sin motion? Jo, herr Hedin vill få till stånd en ytterligare

utredning, ehuru icke i sakkunnigt hänseende, ty för att få en fullkomligt saklig utredning måste militärer anlitas, och herr Hedin önskar, att militärer omsorgsfullt skola uteslutas från att deruti taga del. Har jag emellertid rätt förstått den siste ärade talaren, så skulle han helst velat sluta sig till den mening, som förekommer uti motionen uttryckt af generalkrigskommissarierna, eller möjligen den, som blifvit uttalad af de fyra byråcheferna inom arméförvaltningen. Generalkrigskommissarierna's förslag går ju egentligen ut på att återgå till herr Björcks reservation och Rikets Ständers beslut vid riksdagen 1862—63. Det är mycket, som tilltalar i detta förslag, det erkänner jag gerna, men om man med fasthållande af de då uttalade principerna under hela denna långa tid icke kunnat arbeta sig fram till ett godt positivt resultat, kan det då vara skäl att fortfarande kvarstå på denna grund?

*Omorganis-
ation af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

Hvad vidare beträffar de fyra byråchefernas förslag, så vill jag endast påpeka för den siste ärade talaren, att deras förslag synes gå uti en alldeles motsatt riktning emot hvad han skulle önska. De fyra förslagsställarne yttra nemligen bland annat, »att dessa styrelser» — artilleristylelsen och fortifikationsstyrelsen — »sjelfva böra omhändertaga förvaltningen och redovisningen af de statsanslag, vare sig på ordinarie eller extra ordinarie stat, hvilka äro afsedda att ställas till deras förfogande». Enligt min uppfattning af den ärade talarens yttrande var det hans mening att få allt det civila, redovisningen och förvaltningen, sammanfördt på ett enda ställe, hvilket ju icke står i öfverensstämmelse med de fyra förslagsställarnes mening.

Herr Falk har äfven i år uttalat sig om vigten och betydelsen af arméförvaltningens plenum. För min del har jag redan förlidet år tagit mig friheten framhålla, att arméförvaltningens plenum icke är af den betydelse, han synes vilja tillägga detsamma. Af 90 plenimål, som förekommo i arméförvaltningen under år 1895, var det endast 10, som kunde anses vara viktiga, under det att återstoden utgjordes af frågor, som rörde arméförvaltningens inre ekonomi. Det samband, den ärade talaren förmenat skola bestå uti arméförvaltningens plenum, tror jag därför knappast kan sägas existera.

Den ärade talaren har slutligen anmärkt, att utskottets förslag är intetsägnande, och det må ju så vara. Men det säger åtminstone så mycket, att det kan tjena vederbörande till ledning, när, såsom jag hoppas, instruktioner komma att utfärdas för de nya styrelserna. Det är ju äfven till sin affattning så rymligt, som det öfver hufvud taget gerna kan vara, då det ju i fråga om det kollektiala arbetssättet är sagdt, att sättet för ärendenas behandling »i öfrigt, i så stor omfattning som lämpligen ske kan, varder kollektialt», och detta kan ju tänjas ut huru långt man vill.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan skall jag nu inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)

Herr Falk, Helmer: Endast några få ord för att bemöta den siste talaren. Jag behöfver ej konstatera, herrarne torde sjelfva finna det, att nästan allt hvad jag sagt har utaf honom lemnats ovederlagdt. Jag har begärt ordet endast för att rätta ett missförstånd. Den ärade talaren trodde, att jag åstundade en förändring i öfverensstämmelse med herr Hedins motion eller med de fyra byråcheferna. Jag har uttalat sympatier för motionen så till vida, som jag är med om en *utredning*, någonting annat har jag icke sagt: hvad byråcheferna beträffar, har jag icke alls yttrat mig rörande det förslag de framställt i sin vid arméförvaltningens utlåtande fogade särskilda mening; jag har blott omnämnt, att deras särskilda mening först blifvit för Riksdagen känd genom den Hedinska motionen.

Den ärade talaren sade för öfrigt, att i arméförvaltningens plenum — jag lade, som herrarne torde påminna sig, särskild vikt derå — förekomma endast få och obetydliga frågor, nästan rena bagateller. Med anledning häraf ber jag att få uppläsa 9 § uti instruktionen för arméförvaltningen. Den lyder sålunda:

»I arméförvaltningens plenum skola handläggas följande ärenden.

Kongl. Maj:ts befallningar, som angå arméförvaltningen i allmänhet, hvarvid verkställigheten i särskilda delar kan af plenum hänvisas till vederbörligt departement; Kongl. Maj:ts remisser, hvilka icke äro ställda till visst eller vissa departement; utfärdandet af kungörelser eller cirkulär, hvilka röra arméförvaltningen i allmänhet; frågor om räkenskapernas form och uppställning, samt om arméförvaltningens arbetsordning i de delar, hvilka böra allmänt inom embetsverket tillämpas; fördelningen mellan de olika departementen af de i stat bestådda arfvodes- och gratifikationsmedlen, så vidt denna icke redan är i staten bestämd; blifvande dispositionen af hvarje departements andel i berörda medel åt departementet öfverlåten; arméförvaltningens embetsberättelse enligt § 29; den för Riksdagens revisorer afsedda berättelse, som skall enligt § 31 afgifvas; de arméförvaltningen tillhörande ärenden rörande tillsättning, placering och afskedande af embetsverkets ordinarie och extra ordinarie tjänstemän och vaktbetjente, med det undantag § 6 mom. 2 stadgar; ledighet för tjänstemän under längre tid än två, men ej öfverstigande sex månader, enligt hvad nedan i § 46 sägs; förordnande för tjänsteman vid inträffande vakans, då tillsättning tillkommer arméförvaltningen, och vid tjänstledighet, när denna blifvit i plenum beviljad; tjänstemäns och vaktbetjentes fel och försummelse i tjensten; andra ärenden, som arméförvaltningens chefer enhälligt anse böra i plenum handläggas.»

Detta är nu blott en *förteckning* öfver de ärenden, hvilka skola behandlas i arméförvaltningens plenum; och jag vågar påstå, att om man betraktar dessa ärenden såsom bagateller, då är man ej rätte mannen att yttra sig i den föreliggande frågan.

Jag anhåller att få förnya mitt yrkande om afslag.

Friherre von Otter: Med afseende å dessa arméförvaltningens pleniären den skall jag anhålla att få läsa upp tre rader ur byråchefernas utlåtande. De säga: »De frågor, som skola handläggas af arméförvaltningens plenum, äro skäligen få, om än icke oväsentliga, och röra egentligen embetsverkets inre angelägenheter.»

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

Friherre Gripenstedt. Med allt erkännande utaf den talares sakkunskap i dessa ärenden, som kritiserat förslaget, tror jag dock att han gör sig skyldig till ett misstag i afseende å detsamma. Han utgår från förutsättningen, att allt är väl bestämdt i arméförvaltningen. Visserligen säger han sig vara med om en reform, men en reform som ej bryter med det bestående, utan är grundad på de gamla förhållandena — så ungefär föllo sig hans ord. Men hvad blir väl detta för reform?

Det förefaller mig som här vore tillämplig den gamla satsen, att känd sak är så god som vittnad, och att samarbetet inom arméförvaltningen ej är godt, det vet hvar man. Civila departementet och intendentsdepartementet föra med hvarandra ett inbördes krig, och för att få slut derpå, är just — hvilket herr Falk mycket riktigt antydt vara hufvudsaken i det föreliggande förslaget — påyrkad sammanslagningen af dessa båda departement. De hafva i åtskilliga fall att handlägga i det närmaste samma slags ämnen, och det kan t. o. m. vara ganska svårt att skilja emellan de mål, som skola gå till det ena eller andra departementet, hvarför det tyckes ligga temligen nära till hands att förena dem under en gemensam styrelse. Nu säges visserligen af herr Falk, med stöd af uttalanden från embetsverket, att arbetsbördan skulle blifva för stor för intendenturstyrelsen; detta är visserligen möjligt, men här är dock att märka, att detta klagomål med hänsyn till arbetsbördan är icke framställt utaf dem, som derutaf skulle blifva betungade, utan af dem, hvilka skulle blifva befriade derifrån, nemligen utaf civila departementet. Man klagar äfven öfver att det skulle blifva för mycket militarism, men det förefaller mig som den farhågan vore fullkomligt ogrundad. I vårt land behöfver man icke frukta för militarism, snarare då för byråkratism. Emellertid visar det sig, att äfven reservanter mot den förslagna organisationen hafva uttalat sig till förmån för en sammanslagning af det civila och intendentsdepartementet. Så hafva herrar byråcheferna Thimgren, Söderbaum, Holmertz samt t. f. byråchefen Berg, hvilkas reservation är bifogad herr Hedins motion, uttalat sig å sid. 13 på följande sätt:

»Vi kunna därför icke annat än på det lifligaste instämma uti det i förslaget framhållna önskemålet att, huru än arméförvaltningen må omorganiseras, *kassavården och bokföringen* — äfvensom enligt vår öfvertygelse *revisionen* — måtte i möjligaste mån förenas på ett enda departement, hvilket önskemål torde kunna vinnas genom intendents- och civila departementens sammanslagning.»

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

De hafva sålunda ingenting emot departementens samman-
slagning, men de vilja att det militära skall helt och hållet un-
derordnas det civila elementet, hvilket sålunda skulle komma att
spela första fiolen. Det synes dock något egendomligt, ett dylikt
anspråk inom ett embetsverk, hvilket är till för armén, och hvarest
militära former kunde tyckas vara på sin plats.

En annan anmärkning, som herr Falk gjort, är, att det sista
bandet emellan arméförvaltningens departement skulle slitas. Men
i realiteten äro dessa band ofantligt svaga. Här har redan talats
om de ärenden, som skola gå till plenum, i afseende å hvilka
ärendens *vigt* herr Falk och friherre von Otter äro af något olika
mening. I anledning deraf tillåter jag mig att med ledning af ett
utdrag ur kongl. arméförvaltningens pleni-diarium få nämna, hvilka
mål, som behandlades i plenum förlidet år:

den 1 mars—ang. afträdelse af lokaler i kvarteret Memnon:

- » 29 april—ang. tjensteförrättande byråchefs rätt att deltaga i
arméförvaltningens plenum;
- » 29 juli—ang. anskaffande af nya embetslokaler åt intendents-
departementets sjukvårdsbyrå och intendenturcorpsens huf-
vudstation m. m.;
- » 1 juli—ang. ifrågasatt afkortande af den tid, inom hvilken
myndigheter skola afgifva yttrande med anledning af stats-
revisorernas anmärkningar.

Förutom ofvanstående fyra hafva i plenum jemväl behandlats
ännu 50 mål, af hvilka

40 st. äro ansökningar af arméförvaltningens egna tjänstemän
och vaktmästare,

2 st. äro ansökningar af två personer att blifva såsom tjänste-
män i embetsverket anställda,

1 st. rör förlängd tjänstledighet för en af embetsverkets tjänstemän,

2 st. äro dödsattester för tvenne aflidna embetsmän,

2 st. röra förordnande för vissa af embetsverkets tjänstemän
att uppehålla vissa tjänster inom embetsverket,

1 st. är den af plenisekreteraren uppgjorda »arméförvaltningens
arbetsredogörelse för år 1897»,

1 st. rör disposition af löneförmåner m. m. för viss tjänst
inom embetsverket, och

1 st. är bokslutskamrerarens räkenskapsammandrag.

Dessa ärenden förefalla mig vara af den art, att de borde myc-
ket väl kunna handläggas inom de respektive departementen utan
att behöfva gå till plenum.

Det verkliga sambandet de olika departementen emellan bröts,
föreställer jag mig, när det gamla krigskollegium år 1865 afskaffa-
des. Då hade verket en president och då var det sammanhållning,
nu tror jag att sammanhållningen är mera imaginär. Härefter
skulle styrelserna visserligen komma att kallas sjelfständiga, men
på sätt redan är framhållet, kan Kongl. Maj:t uti den blifvande

instruktionen för styrelserna föreskrifva samarbete i afscende å sådana ärenden, der samarbete är af nöden, såsom exempelvis i frågor rörande bestyckning af fästning, der t. ex. fortifikations- och artilleristyrrelsen gifvetvis böra samarbete, och jag föreställer mig, att dessutom uti instruktionen äfven kan och bör intagas bestämmelse om att i ärenden, hvilka angå mobilisering, truppförflyttningar o. d., chefen för generalstaben skall hafva sitt ord med i laget; detta vore åtminstone enligt min tanke förmånligt. Om nu detta kommer att föranleda till ministerstyrelse, såsom herr Falk tycktes förut-sätta, det förstår jag icke. Det förefaller mig, som Kongl. Maj:t mycket väl skulle kunna utse en president för sådana tillfällen, då de olika styrelserna böra sammanträda gemensamt, utan att dock behöfva göra befattningen permanent. Dylika svårigheter torde ej få anses oöfvervinneliga.

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

Det förslag herr Hedin framställt om ytterligare utredning af frågan kunde nog vara mycket bra, så vida ej denna fråga redan varit utredd så många gånger och så länge stått på dagordningen, att den verkliga synes kräfva en lösning. Det bästa är ju ofta en fiende till det goda, och då detta förslag är relativt godt, åtminstone i jemförelse med nu bestående förhållande, anhåller jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Alin: Då jag icke är i tillfälle att meddela kammaren några upplysningar i denna sak utöfver hvad den högt ärade andre talaren i ordningen meddelat, har jag varit tveksam, huruvida jag nu skulle taga till orda, men min tvekan försvann i väsentlig mån efter afhörandet utaf en del af herr krigsministerns yttrande. Jag fäster mig icke så mycket vid hvad från logikens synpunkt kan anmärkas med afseende å hans framställning af den betydelse, som den historiska utvecklingen skulle hafva för frågans lösning i detta ögonblick. Jag fäster mig icke så mycket vid att han erinrade derom, att redan kort efter införandet af vårt nuvarande statsskick rigtades skarpa anmärkningar mot organisationen af krigskollegium, och sedan, såsom det föreföll mig, lät denna konklusion följa: »Huru mycket större skola ej olägenheterna af organisationen vara nu?» en konklusion, som ej rätt väl öfverensstämmer med herr statsrådets medgifvande, att det gamla krigskollegium under senare tider, årtionde efter årtionde, närmat sig en lämpligare organisation. Huru den omständigheten, att embetsverket efter hand allt mera närmat sig en lämpligare organisation, skall kunna verka afgörande för dess afskaffande — ty det är ju derom, om det gamla embetsverkets utbytande mot af hvarandra oberoende styrelser, det nu är fråga —, det lemnar jag derhän. Dock, det var, som sagdt, ej hufvudsakligen detta, hvarvid jag fäste mig, utan det var vid de ord, med hvilka herr statsrådet började, och vid dem, med hvilka han slutade sitt anförande. Jag tror ej att jag misstager mig, då jag säger, att herr departements-

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

chefen yttrade, att »landförsvarsdepartementet behöfver komma i närmare förbindelse med de centrala styrelserna; departementschefen är ansvarig inför kamrarne, han måste därför ega möjlighet att kunna påverka centralstyrelserna i den rigtning, departementschefen anser vara lämplig». Om jag ställer detta i sammanhang med de ord, hvarmed herr statsrådet avslutade sitt anförande, eller att »med afseende å den centrala förvaltningens ordnande skulle man genom förslaget antagande taga ett godt steg i den rätta rigtningen», så finner jag mig hafva erhållit visshet om, att de betänkligheter, jag förut hyst mot det föreliggande förslaget, icke sakna grund. Detta förslag innebär nemligen, så vidt jag förstår, en begynnelse till att bryta med den organisation af förvaltningen i vårt land, som nu i öfver 200 år har verkat på ett sätt, som jag tror man i allmänhet kan anse hafva varit tillfredsställande, nemligen organisationen af sjelfständiga centrala embetsverk emellan regeringen och de lokala myndigheterna. Denna organisation är det som man nu skulle afskaffa inom en synnerligen vigtig förvaltningsgren, och af de ord, som jag anförde från senare delen af herr statsrådets anförande, synes det, som om man ansåge detta vara ett godt uppslag i afseende på hela den centrala förvaltningens omorganisation — så vida jag nemligen rätt fattat de citerade orden.

Då jag säger, att de styrelser, i hvilka arméförvaltningen enligt det nu föreliggande förslaget skall upplösas, skulle komma uti en ställning till landförsvarsdepartementet, som står i fullkomlig strid med en af de vigtigaste principerna för hela vår förvaltnings organisation, så menar jag icke, att det i och för sig skulle hafva så mycket att betyda, att cheferna för de särskilda styrelserna skulle vara ensamt beslutande, ty uti de flesta af våra centrala embetsverk är ju denna form för beslutsfattande numera införd. Men här kommer en särskild omständighet till, nemligen den, att cheferna för dessa verk på samma gång äro militära chefer och såsom sådana, förutom i det subordinationsförhållande, hvaruti cheferna för hvarje centralt förvaltande verk stå till departementschefen, stå i ett alldeles särskildt subordinationsförhållande till denne, nemligen såsom militära chefer till den utaf konungens rådgifvare, hvilken — jag lemna derhän med hvad rätt — brukar förordnas att vara arméns högste befälhafvare näst konungen. Detta gör, att det ej blir samma förhållande mellan dessa centrala verks ställning till vederbörande departement och de öfrigas, och dertill kommer, att den föreslagna förändringen medför, att cheferna för samtliga den nuvarande arméförvaltningens departement skulle blifva militära chefer, i det att den punkt, hvilken man har betecknat såsom den vigtigaste, nemligen sammanslagningen af det civila och intendentsdepartementet, innebär bland annat den förändring, att den civile departementschefen skulle upphöra att vara civil och i stället blifva militär. Då nu förhållandet är, att de särskilda styrelser, i hvilka arméförvaltningen skulle delas,

skulle samtliga komma under chefer, hvilka skulle stå äfven i det subordinationsförhållande till departementschefen, hvori militära embetsmän befinna sig till arméns högste befälhafvare, så synes mig, som om ej blott i allmänhet för en tillfredsställande behandling af ärenden, hvilka i följd af sin beskaffenhet hafva en särskild betydelse för det gemensamma, utan särskildt med afseende å vigten af sjelfständighet vid afgifvande af underdåniga utlåtanden, det skulle vara synnerligen önskvärdt, att man vid genomförande af en ny organisation på detta område icke försvagade, utan i stället stärkte möjligheterna till gemensamma öfverläggningar och gemensamma utlåtanden, hvilka möjligheter nu finnas genom gällande föreskrifter i afseende å arméförvaltningens plenum. Det har sagts, att det är så få ärenden, som behandlas i detta plenum, och såsom bevis har en talare anfört förhållandet under år 1895, en annan förhållandet under år 1898. Ja, enstaka uppgifter från ett eller annat år bevisa ej synnerligen mycket, men äfven om ibland de ärenden, som uppgåfvos för 1895, blott ett eller annat varit af synnerligen stor vikt, hvilket väl icke är omöjligt, så motiveras dermed fullkomligt en sådan organisation som den nämnda.

Här hafva vi åter igen fått höra det skäl, som alltid föres fram, så snart man nödvändigt önskar få en fråga slutbehandlad, att den varit behandlad så ofantligt länge, och att deröfver afgifvits så många utlåtanden, att tiden kunde vara inne att nu bringa den till slut. Jag vill med afseende härå säga, att långvarigheten af förberedelserna och svårigheterna att komma till en öfverensstämmande mening i denna fråga ådagalägga på det allra kraftigaste, hvad som från statsrådsbänken och från andra håll yttrats, att frågan är synnerligen svår att genomtränga och genomskåda. Jag kan då ej komma till samma slut som en af de högt ärade talare, hvilka här försvarat förslaget, att i nämnda omständighet skulle ligga en särskild anledning till att genast klippa af frågan och taga förslaget sådant det föreligger. Snarare synes det mig, som denna omständighet ganska väl här motiverar ett handlingssätt i öfverensstämmelse med den gamla regeln: in dubio non est agendum.

Jag förenar mig med herr Falk i hans yrkande.

Herr af Burén: Jag har endast begärt ordet för att få till protokollet antecknad, att jag icke kan vara med hvarken om Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag. Det kan ej hafva fallit herarne ur minnet den debatt, som här fördes förlidet år och som kulminerade i ett anförande af vår dåvarande vice talman, kaptenen Casparsson, hvilket slutade med dessa ord: »Jag slutar med den förklaringen, att jag under min trettiofårigarikedagsmannaverksamhet icke kan erinra mig någon regeringshandling, der den subjektiva uppfattningen hos föredraganden så fått göra sig gällande som i den föreliggande, och der embetsverkens bindande

*Omorganisati-
on af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

bevisföring och delvis söndersmulande kritik så skjutits åt sidan som i detta fall. Ett fortgående på den vägen skall ovilkorligen förr eller senare föra till en för såväl våra grundlagar som vårt folks hela åskådningssätt främmande ministerstyrelse, och på den grunden och på i öfrigt anförda skäl yrkar jag afslag på utskottets betänkande i den föreslagna punkten.»

Herr vice talmannen: Jag hade verkligen hoppats, att denna punkt icke skulle framkalla en sådan större diskussion, som vi förut haft i ämnet, utan att kammaren i öfverensstämmelse med sitt sistlidna år fattade beslut äfven nu skulle utan allt för stora meningsbrytningar kunna sluta sig till utskottets förslag. Jag skall nu icke försöka upptaga till bemötande alla de anmärkningar, som gjorts mot förslaget; jag har icke deltagit i förslagets detaljerade behandling och är sålunda icke beredd att bemöta dessa anmärkningar. Men en anmärkning, hvilken den näst siste talar-
ren framstälde, ber jag likvisst att få taga upp. Hans hufvudskäl mot den förändring i organisationen, som här är afsedd, tycktes vara, att derigenom skulle ledningen komma att öfverlemnas utslutande åt militära personer, och han syntes ej hafva någon större respekt för dessas sjelfständighet, förmenande att detta vore ett hinder eller åtminstone en svårighet utaf så allvarlig art, att endast det borde föranleda förslagets fall. Han förutsatte nemligen, att dessa styrelsechefer genom sin ställning såsom rena militärer till departementschefen skulle vara förhindrade att sjelfständigt döma och pröfva föreliggande ärenden, och att man skulle kunna frukta, att de i allt skulle föra departementschefens mening igenom, med förbiseende af de fakta, som borde kunna föranleda till ett annat slut. Ja, det finnes tre militära ledamöter *nu*, det skulle blifva tre militära ledamöter härefter. De tre ledamöter, hvilka nu förestå de olika departementen, hafva precis samma ställning till departementschefen, som de tre nya ledamöterna skulle komma att intaga. De skulle få fullkomligt samma magt och rätt att pröfva ärendena, som de nuvarande hafva, och man kan lika väl nu, som man skulle kunna det härefter, befara, att de arbeta under trycket af en högre vilja och sålunda skulle vara ur stånd att komma fram med sjelfständiga meningar. Dess bättre är vår embetsmannacorps, den civila såväl som den militära, så kvalificerad, att man kan hysa fullt förtroende till densamma och vara förvissad om att de ifrågavarande styrelsecheferna skola göra sin pligt, oberoende utaf huru detta kan komma att uppfattas på högre ort. Deri ligger sålunda efter mitt förmenande ej någon anledning till att nu förkasta det föreliggande förslaget. För öfrigt är det, såvidt jag vet, ordnad på samma sätt i marinförvaltningen. Der är det en amiral, som har högsta ledningen och beslutanderätten i sin hand. Jag frågar då: Hvarför tro, att en general ej skall kunna vara lika sjelf-

ständig som en amiral? Detta är en distinktion, som jag ej rätt förstår mig på.

Om kammaren i sin helhet egde kännedom om de verkliga stora svårigheter, under hvilka denna administration arbetar, så är jag förvissad om, att icke mera än *en* mening skulle råda i afseende på nödvändigheten af en förändring. Jag skall med några få ord beröra t. ex. embetsverkets bokföringssystem. I den stund, som nu är, finnes icke något bokslut för år 1898. Der finnes ej en enda räkning, som är vägledande derhän, att man kan se huru ett anslag står; först nu i dessa dagar börjar det hopföringsarbete från de olika små detaljräkenskaperna, som inom en månad skall vara färdigt, och först då är man i tillfälle att kunna se, huru anslagen hafva motsvarat sina ändamål, om de blifvit öfverskridna eller icke. Alltså, om departementschefen skulle finna nödigt att förvissa sig om, huruvida under det löpande året tillgång på ett anslag finnes att möta en utgift, så kan han icke få det utan särskilda långa omgångar. Man måste gå till kassaböckerna, till anordningarna, till regementenas räkenskaper, till en mängd olika andra böcker, den ena efter den andra, för att först efter ett mycket långt och tidsödande arbete till sist få fram en uppgift, som visar, huru anslaget är för året disponerad och om der finnes medel till betäckande af utgifter, som kunna vara nödiga, och hvilka böra från detta anslag bestridas.

Med hänsyn till det stora arbete, som här af framkallas, har det därför också ganska ofta inträffat, som herrar revisorer nog hafva bäst reda på, att ett anslag blifvit öfverskridet just af det skäl, att det nästan är en omöjlig sak för departementschefen att ega kännedom om, huruvida anslaget är användt eller om penningar ännu finnas å detsamma, och emedan det, som sagdt, kräfvades så lång tid att samla i hop nödiga uppgifter för att ådagalägga anslaget ställning. Emellertid hafva revisorererna under mångfaldiga år häremot gjort anmärkning och framställt kraf på en ändring härutinnan. Men den kan, mina herrar, icke ske med mindre än att den nu föreslagna organisationen blifver genomförd och att det civila och intendentsdepartementet komma tillsammans, hvarigenom utbetalningar och redovisning kunna försiggå på ett enda håll.

År 1895 var en kommission tillsatt med uppdrag att ordna anslagen under fjerde hufvudtiteln med anledning af den förändrade härordningen. På grund utaf dess uppslag och med anledning utaf revisorerernas många gånger gjorda anmärkningar har inom arméförvaltningen utarbetats en bokföring i syfte att, om också ej för hvarje dag så åtminstone för hvarje månad, man skall kunna se, huru ett anslag ställer sig, kunna följa med och få redovisning, som hittills varit omöjligt, beträffande dess disposition. Det förslag, som nu är uppgjort i den rigtningen inom arméförvaltningen, är efter förmenande af de ledamöter inom utskottet, hvilka varit i

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.*
(Forts.)

tillfälle att derom taga kännedom, utmärkt praktiskt uppställt och kommer att gifva svar ögonblickligen, kan man säga, på de frågor, som kunna framställas. Men denna räkenskapsföring kommer icke till sin fulla rätt, med mindre än att den nu föreslagna omorganisationen blifver genomförd. Under sådana förhållanden och då något bättre förslag än detta icke har kunnat påvisas, men man deremot absolut kan säga, att det närvarande tillståndet är outhärdligt och till och med oförsvarligt, vågar jag hemställa, huruvida det kan vara skäl att, därför att icke *alla* kunna få sina önsknings uppfyllda, man nu skulle förkasta detta förslag, hvilket utaf myndigheterna, ja till och med de sig reserverande myndigheterna, förklarats vara tillfyllestgörande och ledande till det dermed afsedda mål. Jag vill säga, att mig förefaller det, som om Riksdagen toge ett mycket stort ansvar på sig genom att ännu en gång afböja förslaget. Hvad Första Kammaren beträffar, vågar jag hoppas, att den skall stå vid sitt förlidna är fattade beslut, och det är under denna förhoppning, som jag nu anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Falk, Helmer: Några ord med anledning af friherre Gripenstedts yttrande, då han åberopade de 4 byråchefernas »särskilda mening». Man skulle af det sätt, hvarpå han åberopade denna mening, kunnat få anledning tro, att de fyra byråcheferna *reserverat* sig mot arméförvaltningens yttraude. Så är ingalunda förhållandet. De hafva till fullo *instämt i arméförvaltningens afstyrkande*, men de hafva dervid fogat en särskild mening, hvilken icke torde kunna betraktas annorlunda än såsom en kompromiss i afsigt att undvika ett *större* ondt genom att taga ett *mindre*; och helt säkert hade de härvid kunnat använda biskop Brasks bekanta yttrande: »hårtill är jag nödd och tvungen».

Samme talare betonade äfven, att det skulle hafva varit så få pleniärenden under det förflutna året. Detta har redan af föregående talare bemötts, så att jag behöfver icke vidare sysselsätta mig dermed; jag vill endast säga, att om också under någon eller några perioder af förra året pleniärendenas antal varit ringa, så förmodar jag dock, att hvarken den ärade talaren eller någon annan kan ansvara för, att icke när som helst ärenden af den beskaffenhet kunna inkomma, att för deras tillfredsställande behandling göres behof af all den insigt och erfarenhet, som finnes samlad inom arméförvaltningens plenum.

Herr Alin: Jag ber att, med anledning af hvad herr vice talmannen nyss yttrade gent emot mitt förra anförande, få säga följande.

Han har fullkomligt missuppfattat hvad jag yttrade, om han — såsom han tycktes göra — anser, att mitt yttrande skulle innebära någon anmärkning mot militärer såsom embetsmän i det

afseendet, att de skulle vara mindre pligttrogna än andra embetsmän. Mot en sådan uppfattning af mina ord får jag protestera, och ett dylikt yttrande hade säkerligen icke kunnat på allvar tillskrifvas mig af herr vice talmannen, så vida han tydligt hört hvad jag yttrade. Men huru mycket man än må lita på människors pligttrohet, så är det ju klart, att organisationens beskaffenhet visst icke är likgiltig. Vore det så, att man utan vidare kunde lita på människors goda egenskaper, så behöfde man ju icke någon närmare bestämd organisation. Hvad jag anmärkte var, att organisationen är sådan, att den ställer cheferna för nu ifrågavarande styrelser i ett *dubbelt* beroende af departementschefen, och att förslaget derigenom har en tendens att — såsom herr Falk yttrade — i verkligheten göra de ifrågasatta särskilda styrelserna till byråer under eller inom landtförsvarsdepartementet. Detta är ett sådant afsteg från principerna för vår förvaltnings organisation, att jag icke utan de största betänkligheter kunnat se ett förslag, som skulle leda till ett sådant resultat.

Herr vice talmannen yttrade, att de nu ifrågasatta styrelserna icke skulle komma i annan ställning än de nuvarande departementen inom arméförvaltningen. Jo, förlåt mig, det blir en icke oviktig förändring derutinnan, att arméförvaltningen upphör att vara *ett* embetsverk och att dess afdelningar blifva af hvarandra oberoende embetsverk. Detta gör, att deras ställning icke blir densamma som hittills, och denna förändring har sin särskilda betydelse deruti, att den gemensamma öfverläggningen bidrager till ökad sjelfständighet. Att förslaget skulle utmyнна uti och afse att utmyнна uti ungefär en sådan ställning för de särskilda styrelserna och deras chefer, som jag antydt, därför vill jag åter igen åberopa statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande, då han motiverade sitt försvar för förslaget med att »landtförsvarsdepartementet behöfde komma i närmare förbindelse med de centrala styrelserna; departementschefen vore ansvarig inför kamrarne och måste därför ega möjlighet att påverka dessa styrelser i den riktning, som departementschefen ansåge vara lämplig». Detta yttrande har gifvit mina betänkligheter mot förslaget en ökad styrka, och därför har jag ansett mig böra åt dem gifva ett uttryck.

Herr Blomberg: Då jag är fullkomligt öfvertygad om att en omorganisation af arméförvaltningen är af behovet påkallad, och då särskildt de skäl, som af chefen för landtförsvarsdepartementet hafva blifvit frambållna med afseende å behovet af en raskare handläggning af rent militära ärenden, hafva synts mig särdeles tungt vägande, så har jag känt mig böjd för att låta mina betänkligheter i öfrigt mot den nu föreslagna organisationen få vika. Men enligt min uppfattning är det föreliggande, af statskottet tillstyrkt organisationsförslaget antagligt *endast* under

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)

den förutsättningen, att man orubbligt fasthåller vid de uttalanden, som gjorts af statsutskottet i dess framställning, så att man icke redan på det stadium, der frågan nu befinner sig, försöker reducera de allvarliga erinringar mot ett för långt drifvet militaristiskt enrådighetssystem, som i denna framställning blifvit gjorda med afseende å den afdelning, som skulle komma att handlägga de civilmilitära ärendena, till det minsta möjliga, samt att man på vederbörligt håll verkligen är villig att behjerta, att man med uttrycket »så vidt ske kan» menat — så vidsträckt som möjligt.

När jag nyss hörde uttalandena från statsrådsbänken, blef jag emellertid mycket betänksam, huruvida icke jag och kanske flere med mig skulle drivas från att rösta för förslaget och att gå öfver på andra sidan. Ty herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet syntes alldeles icke hafva fått ögat öppet för de synpunkter, som bestämt statsutskottets uttalanden och som synas mig så betydelsefulla. Jag tror nemligen, att hvar och en, som något studerat våra administrativa förhållanden och särskildt dem, som röra förvaltningen af krigsärendena, kommit till en bestämd insigt om, att på det området gifves en hel mängd ärenden, för hvilkas ordentliga behandling kräfvdes inflytelserik medverkan af juridiskt bildade och administrativt förfarna personer. På samma gång som det helt visst är alldeles nödvändigt, att militärpersoner leda alla grenar af krigsväsendets angelägenheter, och särskildt allt sådant, som går ut på att sätta hären i krigsdugligt skick, så måste också arméförvaltningsinstitutionerna hafva en sådan anordning, att enskilda personers med försvarsfrågor förknippade rättsangelägenheter kunna få en tillräckligt allsidig, djup och allvarlig behandling från juridiskt-administrativ synpunkt. Den militära behandlingen blir på detta område lätt nog för *rask*. — Det är just detta, som statsutskottet synes mig hafva velat framhålla, ehuru det icke skett under form af vilkor. Och jag vågar tro, att detta uttalande motsvarar Riksdagens bestämda mening.

Jag tillåter mig tillägga, att det enligt mitt förmenande blir en bjudande nödvändighet att i instruktionerna för de fyra nya styrelser, som skola bildas, icke blott söka realisera dessa Riksdagens önskningsmål, utan äfven införa bestämmelser om samarbetet styrelserna emellan i fråga om ärenden, som äro af sammansatt beskaffenhet. Men detta har jag icke ansett mig nu böra vidare omorda, enär det nästan säger sig sjelft. Vi hafva redan nu åtskilliga ärenden, med afseende å hvilka det är föreskrifvet, att arméförvaltningen skall samarbeta med andra verk, såsom marinförvaltningen och kammarkollegium. Sådana saker måste äfven beaktas i de blifvande instruktionerna. Af allt detta skall blifva följden, att för arméförvaltningsärenden en viss kollegial behandling i plenum, sammansatt från olika embetsverk, måste ega rum. Jag tror därför, att om man icke från början föresätter sig att drifva byråsystemet till sin spets, utan erkänner, att man här lika som annor-

städes måste taga hänsyn till ärendenas olika beskaffenhet, så skall frågan nog kunna vinna en lämplig lösning på den basis, som statsutskottet angifvit. Med anledning af ett nyss afgifvet yttrande vill jag slutligen framhålla, att man ingalunda kan hemta bevis för olämpligheten af kollegial behandling af försvarsärenden från marinförvaltningen. Ty den jemförelsen bevisar alldeles raka motsatsen, nemligen att man inom denna gren af försvarsväsendet har kunnat sköta ärendena genom ett centralt embetsverk, ordnad efter alldeles olika grundsatser mot dem, man nu vill med afseende å landtförsvarsärendena tillämpa. I marinförvaltningen finnas visserligen särskilda afdelningar för ärendenas beredning, men besluten fattas i allmänhet af styrelsen kollegialt — af förvaltningens chef och ledamöter gemensamt. Vi se sålunda, att den kollegiala behandlingen går för sig, och deröfver har ju icke ens klagats.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Under bestämdt betonande af nödvändigheten af kollegial behandling å den civila afdelningen, och detta i så vidsträckt omfattning som möjligt, kommer jag emellertid att rösta för förslaget, enär jag anser, att en snar omorganisation af arméförvaltningen är nödvändig.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, med anledning af de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner komme att göras beträffande hvardera af momenten a) och b) i nu föreliggande punkt. Derefter yttrade herr talmannen, att i afseende å mom. a) yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att berörda hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Falk, Helmer*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 1 mom. a) af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

*Omorganisa-
tion af arméns
centrala
styrelse.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—79;

Nej—34.

På derefter gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. b) af den nu föredragna punkten 1.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

*Ifrågasatt
ändring af
staten för
generalitetet.*

Punkten 2.

Herr Wijk: Då jag afgifvit reservation mot utskottets motivering, så skall jag be att få angifva de skäl, jag haft hertill.

Kongl. Maj:t har begärt ett anslag af 12,620 kronor till förökande af krafterna inom fördelningschefernas staber, häraf till 11 arfvoden å 730 kronor åt ordonnansofficerare. Utskottet erkänner, att dessa krafter behövas och att ersättning bör lemnas för deras arbete. Men utskottet anser, att det icke är lämpligt att aflöna tjänstgöring af ifrågavarande slag med arfvoden och att *den* i stället borde ersättas med dagaflöning. Deremot har jag ingenting att anmärka; men då utskottet säger, att ersättningen till dessa ordonnansofficerare icke bör ifrågakomma förr, än Kongl. Maj:t verkställt »fullständig utredning, huruvida och på hvad sätt härens aflönings-system i dess helhet måtte kunna förenklas, samt om möjligt redan till nästa Riksdag inkomma med det förslag i ämnet, hvartill utredningen må befinnas föranleda», så har jag icke kunnat följa utskottet. Utskottet säger sjelft: »om möjligt redan till nästa Riksdag». Detta uttryck visar, att utskottet sjelft har ganska litet hopp om att utredningen skall kunna komma till stånd så tidigt. Alltså skola dessa ordonnansofficerare under denna långa tid arbeta. jag kan säga, lönlöst, som jag icke kunnat biträda.

Af förutnämnda anslag begär Kongl. Maj:t 4,590 kronor till lönetillägg och fourrageersättning för 6 tjenstehästar. Såsom kammaren nog har funnit, har Kongl. Maj:t föreslagit, att hvar och en af dessa sex fördelningar skall förstärkas med två ordonnansofficerare. Den ene af dessa vid hvarje fördelning skall tagas från kavalleriet och är således beriden, eller från artilleriet och göres beriden på statens häst. Men den andre skall tagas från infanteriet och måste således göras beriden. För detta har utskottet föreslagit en ganska enkel lösning, nemligen att man tager en tjenstehäst från adjutanten, som fått sig denna häst tillförsäkrad af Kongl. Maj:t och Riksdagen på stat för endast några få år sedan. Detta synes mig icke vara lämpligt. Visserligen är det sant, att

fördelningscheferna begärt att få dela på detta anslag. Men hvarför hafva de gjort detta? Jo, naturligtvis därför, att de icke sett sig i stånd att få arbetskrafter på annat sätt, men ingalunda därför, att icke adjutanten skulle behöfva två tjenstehästar för att verkligen vara beriden.

*Ifrågasatt
ändring af
staten för
generalitetet.*
(Forts.)

På nu anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, men med ogillande af motiveringen.

Herr Björnin: Herr grefve och talman! Den ärade representanten på skaraborgsbänken har icke gjort något yrkande emot utskottets tillstyrkande om afslag på Kongl. Maj:ts framställning, utan endast vändt sig mot motiveringen. Då nu denna motivering utgör ett tillmötesgående från medkammarens representanter på afdelningen, tror jag det kan vara lämpligt att med några ord utreda frågan. Jag tror nemligen, att hvad han yttrade icke var fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet.

Hvad då först beträffar frågan om adjutanternas beridenhet, så torde det tillåtas mig att gå några år tillbaka i tiden. Då vid 1875 års riksdag förslag till löneroglering för armén framlades, uppfördes, såsom bekant, på generalitetets stat 37 hästar. Dessa hästar voro *beräknade* för de 9 generalerna, och dessutom för de 5 adjutanterna vid — såsom det då hette — militärdistriktet, med två hästar för hvarje. Kongl. Maj:t var sålunda i sin fulla rätt att i nådigt bref den 10 mars 1876 bestämman, att generalbefälhafvare hade befogenhet att tilldela ifrågavarande lönetillägg och hästersättning åt de officerare af sin stab, som han funne lämpligt, vare sig åt adjutanten eller åt honom och en af ordonnansofficrarne, om de icke i annan egenskap voro skyldiga att vara beridne. Sedermera egde detta förhållande bestånd till uttima riksdagen 1892. Då framlade Kongl. Maj:t för Riksdagen förslag till ny stat för generalitetet, af den anledning, att en ny adjutantsplats skulle tillkomma vid en ny sjetta arméfördelning. På denna stat stod: »adjutant hos fördelningsgeneral, arfvode 750, lönetillägg för två tjenstehästar 800, fourageersättning 730.» Det oaktadt kommo det kongl. brefvets bestämmelser fortfarande inom några af fördelningsarna att tillämpas. När sedermera de fyra s. k. »granskningsmännen» af Riksdagen, med biträde af expeditionschefen von der Lancken och fältintendenten Holmqvist, genomgingo samtliga sater, hörande till fjerde hufvudtiteln, skedde ingen ändring; ej heller när staten för generalitetet framlades till ny granskning och godkännande för 1896 års Riksdag. Det föregifvande, som återfinnes i ett af de uttalanden från arméförvaltningen, och hvarpå departementschefen synes vilja stöda sig, nemligen att detta förhållande, att ett kongl. bref kommit i strid med en af Riksdagen godkänd stat, skulle bero på att en not bortfallit i staten vid 1892 års riksdag, har därför icke inom utskottet kunnat vinna tilltro.

Nu frågar man sig: om den ärade representanten på skara-

*Frågasatt
ändring af
staten för
generalitetet.*
(Forts.)

borgsbänken skulle få sin vilja fram och om således det medgifvande, som utskottet tillstyrker Riksdagen att lemna, eller att fördelningscheferna hädanefter skulle få rätt att bestämma om dessa hästersättningar — om, säger jag, han skulle få sin vilja fram, och denna del af motiveringen bortfalla, hvart skulle detta leda? Jo, då skulle man åter igen komma att stanna i det oeffterrättlig-hetstillstånd, att staten för generalitetet tillämpades olika, att chefen för en fördelning ansåge sig förbunden att följa gällande stat, der det uttryckligen står, att adjutanten skall hafva lönetillägg och fourageersättning för två tjenstehästar, under det att chefen för en annan arméfördelning ansåge sig, på grund af det kongl. brefvets bestämmelser, oförhindrad att tilldela den ena af dessa hästar åt en ordonnansofficer. Detta är ju oegentligt och så mycket värre, som den sistnämnde kunde till stöd för sin åsigt åberopa sig på aflöningsreglementet för armén af den 8 juli *förra året*, der det i 45 § medgifves fördelningschef dispositionsrätt i detta fall. När sålunda en kongl. författning kommit i strid med en af Riksdagen godkänd stat, har utskottet ansett sig bäst kunna lösa frågan genom att tillstyrka Riksdagen att medgifva, att bestämmelserna i staten finge ändras till likhet med dem i aflöningsreglementet. Detta anser jag vara från utskottets sida ett välvilligt tillmötesgående; det enda för öfrigt, som i denna del af frågan kunde ernås.

Den andra delen af frågan rör ordonnansofficerarnes *aflöning*. Den ärade representanten på skaraborgsbänken anser, att utskottsledamöterna från Första Kammaren icke hafva lyckats så väl vid fullgörandet af sitt uppdrag, emedan mycket ringa vore vunnit, om sådan aflöning skulle bestämmas först i samband med en mera omfattande ny lönereglering. Äfven här vid lag torde man, för att kunna rätt bedöma frågan, behöfva gå några år tillbaka i tiden.

Det var i samband med generalstabens organisation år 1873 som ifrågavarande adjutantsplatser inrättades. I det underdåniga memorial, på hvilket Kongl. Maj:ts framställning grundade sig, föreslog chefen för landtförsvarsdepartementet, att i generalbefälhafvarnes staber skulle finnas en stabschef, tjenstgörande under hela året, och, under tiden för vapenöfningarna, dessutom en yngre generalstabsofficer samt, mellan vapenöfningarna, en adjutant, beordrad från något af militärdistriktets regementen. Denne sistnämnde skulle få ett särskildt arfvode, uppfördt på generalitetets stat, af 500 kronor. Detta bifölls af Riksdagen. År 1877 åskade Kongl. Maj:t anslag för ytterligare en sådan adjutant inom hvarje militärdistrikt, hvilket af Riksdagen afslogs. Deremot beviljade Riksdagen en ökning af adjutantsarfvodet från 500 till 750 kronor.

Sedan detta år har denna adjutantur varit oförändrad ända till den dag, som i dag är, med det undantag att det tillkom en sjette adjutant, då armén 1892 indelades på arméfördelningar.

Med *ordonnansofficerarne*, hvilkas aflöning det nu egentligen

är fråga om, eger det förhållande rum, att desamma icke äro, så att säga, presenterade för Riksdagen. De återfinnas icke på någon stat, som Riksdagen godkänt; de återfinnas icke, så vidt jag kunnat utröna, ens i något Riksdagens sakregister; de hafva icke ens tillkommit i författningsväg genom beslut, fattadt i statsrådet. utan endast genom en generalorder, alltså i kommandoväg. Kongl. Maj:t medgaf nemligen genom nådigt bref den 22 december 1873, att generalbefälhafvare skulle få kommendera till tjänstgöring vid sin stab tvenne subalternofficerare från underlydande truppförband. Dessa officerare skulle benämnas ordonnansofficerare, men skulle för sin tjänstgöring såsom sådana *icke erhålla något arfvode*. Nu har Kongl. Maj:t äskat anslag för att kunna bereda dem ersättning för deras tjänstgöring, och har departementschefen till stöd derför åberopat, dels att göromålen inom staberna blifvit mera omfattande efter den förbättrade härordningens antagande år 1892, och dels att det icke skulle »väl öfverensstämma med statens värdighet att begagna sig af ett arbete, som icke aflönas». Jag kan tänka mig, att det egentligen varit dessa ord, som den ärade representanten på skaraborgsbanken fäst sig vid. Men då vill jag blott nämna, att det synes mig, som om utskottet alldeles fritagit Riksdagen från något fel i detta hänseende. Skulle något fel — hvilket jag för min del ej anser vara för handen — finnas, ligger det ju alldeles tydligt i Kongl. Maj:ts *egen* bestämmelse, eller att ordonnansofficerare icke skulle hafva rätt till något arfvode för denna sin tjänstgöring.

Emellertid har utskottet ställt sig mycket välvilligt till sjelfva saken. Beträffande det andra skälet, eller att göromålen skulle vara förökade, har utskottet ansett detsamma vara befogadt. Tyvärr kunde man under arbetet på afdelningen icke komma stort längre än till en välvillig motivering, och detta på grund af sjelfva framställningens beskaffenhet. Afdelningens ledamöter ansågo nemligen, dels att arfvodesersättning i detta fall icke väl lämpade sig såsom aflöningsform, utan att så väl ordonnansofficerarnes som adjutantens arbete borde godtgöras med dagaflöning, dels trodde de sig finna, att dagaflöning skulle i vissa fall kunna komma att utgå för en och samma officer dubbelt, dels ock förmenade de, att i Kongl. Maj:ts förslag förhållandet icke blifvit väl afvägd mellan aflöningen för adjutant och för ordonnansofficer, då adjutanten skulle få 750 kronor om året, hvilket belopp, om det i enlighet med det nya aflöningsreglementets bestämmelser jemnt fördelas på dagarne i året och sålunda efter § 40 *utbetalas* såsom dagaflöning, skulle uppgå till 2 kronor 5,4 öre om dagen, medan ordonnansofficern åter skulle få 2 kronor om dagen, det vill säga ända till 730 kronor om året. Särskildt med hänsyn dertill, att, såsom afdelningen inhemtat, adjutanten ofta är kapten och af honom i regeln förutsättes högre kompetens, eller att hafva genomgått krigshögskolan, ansåg afdelningen, att arfvodet för adjutanten icke vore

*Ifrågasatt
ändring af
staten för
generalitetet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
staten för
generalitetet.*
(Forts.)

väl afvägdt. Af dessa skäl ansåg sig icke heller utskottet kunna tillstyrka ett direkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Och då utskottet, i saknad af motionsrätt, icke sjelft kunde göra upp någon ny stat, öfverensstämmande med nu uttalade åsigt, ansåg utskottet att den bästa lösningen vore att låta frågan anstå, men gifva afslaget en välvillig motivering, allra helst om denna blefve enhälligt antagen af båda kamrarna. Som herrarna se af punkten 4 i betänkandet, är en fullständig utredning af hela arméns aflöningsväsen ifrågasatt. Om utskottets hemställan under denna punkt bifalles, torde frågan om ordonnansofficerarnes aflönning kunna tagas upp å nyo, om möjligt redan till nästa år. Det är nemligen af särdeles stor betydelse, att arbetet inom den viktiga gren af arméorganisationen, som här är i fråga, eller *arméns staber*, blifver bättre tillgodosedt än det för närvarande är. Man torde också kunna förvänta, att, derest lönefrågan på allvar upptages till behandling af vederbörande militära myndigheter, den icke skall begränsas enbart till detaljen underbefällets aflönning, utan komma att omfatta godtgörelse för allt arbete, som förrättas inom armén och således äfven inom dess samtliga *högre staber*.

Herr vice talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan i fråga om motiveringen till denna punkt.

Herr Wijk: Jag är alldeles öfvertygad om att den utredning, som den föregående ärade talaren lemnat, är riktig. Men hans påstående, att utskottet varit välvilligt i detta fall, synes mig ganska egendomligt. Ty någon synnerlig välvilja är det väl ej uti förslaget att taga en häst från adjutanterna, som fått sig densamma tillförsäkrad på stat. Det synes mig ock vara tvifvelaktig välvillighet mot ordonnansofficerarne, som utföra arbete för staten, att detta skall ske lönlöst onödigt lång tid.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talman, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Wijk*, att utskottets hemställan skulle bifallas med ogillande af motiveringen.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Mom. a) och b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. c).

*Ang. tillfällig
löneförbättring
för underbefäl
vid armén.*

Herr Wennerberg: I Kongl. Maj:ts proposition rörande denna punkt äro framlagda goda skäl för det resultat, hvartill departementschefen i sitt till statsrådsprotokollet afgifna yttrande kommit beträffande underbefälens aflöning. Detta har också blifvit fullt erkänt af utskottets ledamöter från Första Kammaren, i hvilkas uttalande och yrkande jag ber att få till alla delar instämma. Det skulle kunna tyckas, att jag under sådana förhållanden ej behöft begära ordet. Men denna sak är ingalunda af den obetydlighet, att man får nöja sig med ett utskottsutlåtande. Skall den hafva någon framgång, bör det också klart och tydligt utsägas, att Första Kammaren delar sitt utskotts tänkesätt. Jag är nästan öfvertygad om att så är händelsen. Men en stark magt står emot från Andra Kammaren, oakadt utskottsledamöterna derifrån på det amplaste vitsordat nödvändigheten af allt hvad Kongl. Maj:t i detta fall begärt och utskottsledamöterna från Första Kammaren tillstyrkt. Det är dock en punkt, i hvilken utskottsledamöterna från de olika kamrarna skilja sig från hvarandra, och den af en viss vikt. Utskottsledamöterna från Andra Kammaren anse, att, innan frågan om underbefälens aflöning löses, man bör sammanföra alla de små särskilda detaljaflöningar, som småningom tillkommit, till ett enklare system. Man kan icke neka, att häri ligger någonting rätt. Också har Första Kammaren, som nyss bifallit momentet b), erkänt detta och gått in på att hos Kongl. Maj:t begära en utredning. Men Första Kammarens utskottsledamöter hafva derjemte tillstyrkt, att den väl behöfliga löneförbättringen skulle utan afvaktan häraf utgå på extra stat. Derigenom må det enda skäl, som utskottsledamöterna från Andra Kammaren anfört till stöd för sin åsigt, väl få anses neutraliseradt. Utskottsledamöterna från Andra Kammaren förmena dock, att med löneförbättring åt underbefålet bör anstå tills frågan om förenkling af hela arméns aflöningsväsen genomgått en allsidig pröfning samt utredning och förslag derom inkommit till Riksdagen. Det synes af reservationen, att utskottsledamöterna från Andra Kammaren väntat sig, att sådan utredning skulle föreligga till nästa riksdag. Jag anser det nästan omöjligt, men det kunde ju hända. I allt fall vet man ej, när denna utredning kan vara färdig. Under tiden dessförinnan skulle alltså denna aflöning, som hittills utgått för den svenska arméns underbefäl, fortfarande utgå.

När man ser, hvilka små summor skulle tillkomma i de föreslagna löneförbättringarna, kan man icke nog beundra den anspråkslöshet, hvarmed underbefålet uttryckt sin synnerliga tacksamhet för Riksdagens erkännande af dess betydelse. Jag har särskildt haft tillfälle att kunna konstatera detta till följd af dels delegationer, som uppvaktat mig, och dels adresser, som kommit mig till handa under förlidet år. Underbefälspersonerna förakta icke

Ang. tillfällig
löneförbättring
för underbefäl
vid armén.

den lönstillökning, som Riksdagen vill beskära dem, och de sätta särskildt högt värde på det erkännande, som derigenom skulle komma dem och deras tjänst till del.

(Forts.)

Det förhåller sig så, att den svenska arméns underbefäl är icke allenast ovanligt illa aflönadt, utan till och med sämre aflönadt än de andra delarne af vår armé. En följd häraf har blifvit den klagan — som numera blifvit temligen allmän bland det högre befälet — öfver svårigheten att få det dugligaste och bästa manskapet först till korpralsämnen och sedan utbildadt till sergeanter. Det säger sig sjelft, att under sådana förhållanden stor skada måste tillfogas äfven armén sjelf. Detta har och blifvit starkt framhållet af departementschefen, och så utförligt, att jag är säker på, att hvar och en, som läst hvad han haft att säga derom, hyser samma öfvertygelse om rättmätigheten af ifrågavarande Kongl. Maj:ts åskanden.

Vi veta och erkänna säkert samtliga, att af alla försvarsmedel det så kallade »levfande försvaret» är det förnämsta och det, som främst bör komma i åtanke att sättas i godt skick. Början har redan blifvit gjord med en ökad öfning, som visserligen ännu icke är tillräcklig, men för hvars ytterligare ökning utsigt torde förefinnas, i ty att genom det första steget det helt visst blifvit lättare att taga äfven det andra. En annan fordran medföljer emellertid detta. Det är icke nog med *utbildning*. Det fordras också jemte skicklighet hos de personer, som mottaga öfningen, något annat, som är af allra största betydighet. Hvad underbefälet gör, skall det göra med *belåtenhet* och icke med *ovilja*. Hittills har underbefälet fått utträtta sin viktiga sak om icke med *ovilja*, så åtminstone med *ledsnad* och under ekonomiskt betryck. Detta kan icke vara egnadt att befordra danandet af en god armé. Det fordras därför en löneförbättring. Och huru anspråklöst ställa sig icke fordringarna från underbefälets sida! För en korpral skulle hela ökningen bestiga sig till omkring 22 kronor. Det är alltihop. För en sergeant skulle slutligen ökningen i förhållande till hans nu innehafvande lön icke blifva mycket större. Förbättringen blefve af beskaffenhet att blott i någon mån lindra det betryck, i hvilket underbefälet nu står.

Det bör vara alldeles gifvet, att den, som vill hafva statens försvar ordnadt, följaktligen icke blott bör tala om huru många dagars ökad öfning det tarvas, utan äfven bör tillse, att förhållandena icke äro sådana, att dugliga personer, såsom icke sällan händer, draga sig för militärverksamheten under förklarande: den och den inom den civila organisationen, vid statens jernvägar o. s. v., har det mycket bättre; jag vill söka mig in der; jag har som simpel arbetskarl bättre, en duglig och skicklig sådan kan tjena mycket mera än en soldat, som bästa arbetstiden är strängt upptagen på helt annat vis.

Hvad vilja nu utskottsledamöterna från Andra Kammarerna? De vilja ett uppskof. Mina herrar, vi äro samtliga födde och upp-

fostrade under en ovanligt lång fredsperiod. Detta har gjort, att vi taga nästan allt, särskildt hvad som rör vårt försvar, på ett ovanligt makligt sätt. På det senaste årtiondet har man begynt röra på sig en liten smula mera. Det är nu med allt skäl tid att ställa på sig den frågan: skulle man icke försöka att raskare skynda på med åtskilligt, som bör göras? Till och med *detta* år hafva vi haft underrättelser både från öster och vester, som böra allvarligen påkalla uppmärksamhet hos hvarje svensk, som på allvar vill sitt fosterlands försvar. Det går icke an längre att stycka ut i små portioner hvad man bör och kan taga i *ett* steg, som är helt enkelt nödvändigt. För denna min åsigt har jag stöd af departementschefen, stöd af alla hans närmaste män, stöd af alla de sakkunnige, som insett vigten af att äfven vi följa med i den utveckling, försvaret kräver. Jag känner ej heller någon enda, som ville våga att ställa sig upp och påstå: det är bra som det är; vi behöfva ej gå fortare framåt, än vi gjort förut. Ty det är ej välbeträckt i vår tid att gå fram till fosterlandets försvar med så långsamma steg i alla afseenden som hittills, särskildt vid tillgodoseendet af den del af armén, som inom militära kretsar icke allenast hos oss, utan i alla bildade länder erkännes vara högviktig, just för att den utgör sambandet mellan öfverbefäl och manskap. Om dessa militärer icke blifva bättre lönade, än de hittills varit, fordrar staten af dem en större fosterlandskärlek och ett trognare arbete än af andra medborgare för att de skola kunna häfda den ställning till manskapet, som är af nöden, då de äro dess närmaste öfvermän och egentliga instruktörer, hvarjemte hinder läggas i vägen för dem att komma upp i jemställighet med personer af samma bildningsnivå inom den civila organisationen.

Sedan jag sagt detta och allaredan förkunnat, att jag instämmer med utskottet, återstår för mig ingenting annat än att säga hvad jag ytterliggare velat hafva här uttaladt: att, om vi verkligen vilja, att detta förslag skall gå igenom, det är nödvändigt, att kammaren enhälligt ställer sig på utskottets sida, för att vi med tillhjälp af det icke synnerligen stora understöd, som är att påräkna från Andra Kammaren, skola kunna bringa saken till en lycklig utgång.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, billföll kammaren hvad utskottet i det förevarande momentet hemställt.

Mom. d) — f).

Hvad utskottet kemställt bifölls.

Punkterna 5 — 25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. villfälligt
löneförbättring
för underbefäl
vid armén.*

(Forts.)

Anslag till
anskaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.

Punkten 26.

Friherre von Otter: På grund af förhållanden, som äro att beklaga, men numera icke stå att rätta, kan den plan, hvarå 1897 års Riksdag grundade sitt beslut angående arméns förseende med nya eldhandvapen, icke längre utan vidtagande af särskilda åtgärder anses leda till målet. Enligt den af mig nämnda planen skulle nemligen vid innevarande års slut finnas en tillgång af 40,000 nya gevär, men såsom kammarens ledamöter hafva sig bekant, kommer så icke att blifva händelsen. Under sådana förhållanden har utskottet haft att taga i öfvervägande, huruvida man skulle fortfarande strängt fasthålla vid den grundtanke i 1897 års beslut, som afsåg att gevärstillverkningen, hända hvad som hända ville, skulle ske vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori, eller om man icke först och främst borde, såsom motionärerna framhållit, tillse, att ombytet af eldhandvapen vid armén icke komme att fördröjas öfver den tid, som vore alldeles nödvändig för förändringens genomförande. Utskottet har, såsom betänkandet utvisar, ställt sig på ståndpunkten af det förra alternativet, under det att reservanterna från denna kammare slutit sig till det senare. Under återopande af reservationen får jag också hos kammaren anhålla, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan i denna punkt, bifalla den vid betänkandet fogade reservationen, hvars kläm är af följande lydelse:

»att Riksdagen, med föranledande af Kongl. Maj:ts förevarande framställning och herr Almströms med flere ofvanberörda motion, må, för anskaffande under innevarande eller nästkommande år inom eller utom landet af ytterligare 40,000 gevär utöfver det antal, som under samma år kan för redan tillgängliga medel tillverkas vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori, på extra stat för år 1900 anvisa dels redan för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén beviljade, men ännu ej anvisade 1,224,750 kronor, dels ock derutöfver 1,163,250 kronor eller tillhoppa 2,388,000 kronor.

Till hvad som af reservanterna i deras motivering anförts vill jag endast tillägga, att en utländsk firma — densamma som försett oss med våra nya karbiner — förklarar sig villig att lemna bindande garanti för leverans under loppet af ett år af hela det ifrågavarande antalet gevär.

Friherre von Kræmer: Efter den siste talarens föredrag skulle jag visserligen kunna icke alls behöfva yttra mig i denna fråga, då jag står på alldeles samma ståndpunkt som han. Men då jag anser denna fråga vara den utan tvifvel viktigaste på denna hufvudtitel, kan jag icke motstå min lust att med honom instämma.

Jag kan icke neka till att både för mig och, efter hvad jag tror, för kammarens flesta ledamöter det gick som en rysning genom oss, när upptäckten gjordes, att de gevär, till hvilka vi be-

viljat anslag och hvilka vi nu så säkert ansågo oss ega, helt simpelt icke funnos till! De omständigheter, som verkat derhän, äro efter mitt förmenande knappast att anse såsom »circonstances atténuantes». Med litet bättre tillsyn öfver underlydandes forfarande vid dessa verkstäder, hade säkerligen sådana sorgliga förhållanden icke inträffat.

*Anslag till
anskaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.
(Forts.)*

Jag är därför helt och hållet af samma tanke som reservanten i statsutskottet, att vi mästa här ingripa och, bortseende från det som kan vara försummadt, råda bot för missförhållandet.

Jag vill blott, till hvad som förut anförts angående vådan af att förlänga ett öfvergångstillstånd i arméns beväpning, tillägga, att det icke är nog med att det är vådligt att fördröja *anskaffandet* af dessa vapen. Det fordras äfven, att truppen sedan får tid att *vänja sig vid* detta nya vapen. Hvarje gammal jägare vet, att hvar bössa har, så att säga, sitt eget humör, och skyttens och bössans egenheter måste sammanjemkas, innan ett fullgodt resultat vinnes. Detta fordrar tid. Enligt min öfvertygelse är det således ur alla synpunkter högst nödigt, att anskaffningen af dessa gevär påskyndas, och lika med den siste talaren får jag yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Sandberg: Då ingen annan synes vilja taga till ordet för att försvara regeringens förslag, hvilket af statsutskottets pluralitet tillstyrkts, anser jag mig pliktig att uppträda, ehuru jag är fullt medveten om huru föga vuxen jag är att inlåta mig i meningsbyte med kammarens mest framstående män, som ju statsutskottets ledamöter äro. Vi känna alla, att i vår materialistiska tid statsutskottet anses såsom Riksdagens mäktigaste och viktigaste utskott och därför besättes med eliten af hvarje kammares ledamöter. Da emellertid Kongl. Maj:t i sitt tal vid riksdagens början försäkrade, att vi befunno oss i vänskapligt förhållande till alla magter, då regeringen, som från sin upphöjda ståndpunkt utan tvifvel bättre känner och riktigare kan bedöma den politiska ställningen än alla enskilde riksdagsmän, huru framstående de än må vara, då regeringen ansett sig utan fara kunna uppskjuta anskaffningen af dessa gevär till den tid, då de kunna tillverkas vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori, så vi tror jag att vi med lugn kunna afvakta den tiden. Jag kan icke föreställa mig, att regeringen, om verkligen någon fara kunde väntas, icke skulle hafva framlagt förslag om anskaffande af nya eldhandvapen äfven genom inköp från utlandet. Åtminstone är det för oss protektionister icke skäl i att inköpa vapen från utlandet, när sådana kunna tillverkas inom landet, så vida sådant utan våda kan underlåtas. Ett ytterligare skäl för utskottets förslag är det kända förhållandet, att riksbankens guld-kassa aftager med en fart, som väcker stora farhågor, och skola vi köpa från utlandet gevär för ett par millioner, måste vi betala med guld. Enligt mitt enfaldiga förstånd kan jag icke föreställa mig annat än att de, som tala och rösta för regeringens förslag,

*Anslag till
anskaffning af
nya eldhand-
vapen åt
armén.* äro regeringens vänner, och de, som tala och rösta mot detta förslag,
(Forts.) äro regeringens motståndare.

För att få klart, huru många verkliga vänner regeringen har inom denna kammare, ämnar jag anhålla om votering i frågan, hvarigenom jag skall få utrönt, huru många sådana sanna vänner der finnas, ehuru jag icke tror, att regeringens anhängare skola erhålla pluralitet.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition och statsutskottets förslag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, grefve Douglas: Med anledning af den siste ärade talarens uppfattning i denna fråga ber jag få nämna, att, ehuru regeringen lojalt stält sig till efterrättelse den önskan, som uttalats af Riksdagen i fråga om gevärens tillverkning, regeringen naturligen med stor tillfredsställelse ser, om den här föreliggande motionen vinner Riksdagens bifall.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af friherre *von Otter*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt afgifna reservation.

Sedermåra gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af det i nämnda reservation framställda förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 27 och 28.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Mom. a).

*Ang. anslag
till stärkande
af landets fasta
försvar.*

Herr Wieselgren: Då vi för ett par år sedan diskuterade frågan om landets fasta försvar och då statsutskottet framställde förslaget att, innan man något i denna sak åtgjorde, man skulle till de militära myndigheternas utlåtande skaffa sig yttranden af särskilda komiterade, tillät jag mig uttala mitt bestämda tvifvel om huruvida något sådant verkligen vore nödigt.

Jag trodde nemligen, att hvad de militära myndigheterna i detta fall föreslagit skulle kunnat vinna Riksdagens bifall utan den omgång och tidsutdrägt, som genom frågans hänskjutande till en komité skulle vållas och hvilket, enligt mitt förmenande, vore både onyttigt och olämpligt.

Jag har i befästningskomiténs utlåtande, hvilket blifvit oss delgifvet, sett min åsigt till fullo bekräftad. Såsom det här i statsutskottets utlåtande blifvit relateradt, har komitén *icke* åstadkommit något annat förslag eller någon så beskaffad kritik öfver den förut uppgjorda befästningsplanen, som skulle rubbat vår tillit till denna.

Ang. anslag till stärkande af landets fasta försvar.
(Forts.)

Komiténs verksamhet synes hufvudsakligen hafva gått ut på att nedpressa kostnaderna och på det sättet få till stånd en mer eller mindre väsentlig nedsättning i utgifterna för det fasta försvaret. Men såsom också påpekats å sid. 122, hafva dessa af komitén föreslagna afprutningar medfört en väsentlig minskning i befästningsanordningarnas värde, och det gäller härvid, såsom departementschefen yttrar, »att för hvarje särskild plats tillse, att ej detta värde blifver så nedsatt, att ändamålet med platsens befästning förfelas». — Ja, mina herrar, det är äfven på detta område en farlig sak att tillämpa den princip, som på ett grannlands tungomål uttryckts med den betecknande frasen: »Billig und schlecht», såsom typisk för uppfattningssättet.

Det anføres i befästningskomiténs utlåtande ett yttrande af general Lefrén, om hvilket jag ber att få erinra. »Må man ej rädas», säger han, »för de kostnader, hvilka ett sådant fästnings-system fordrar. De äro *nödvändiga*, ty en nations försvar är aldrig onödigt. Folket *vill* försvara sig; det är nog upplyst att vilja medlen, då det vill saken. En *stor* plan höjer folkets sinne; en *inskränkt* väcker aldrig förtroende.»

Jag är fullt öfvertygad om att detta uttalande, på den tid då det fälles, var fullkomligt grundadt. Men hvad jag nu skulle våga i detta stycke säga rörande öfverensstämmelsen mellan generalens ord och folkets stämning kan ju vara mera ovisst. Såsom den ärade talaren på vextöbanken för en stund sedan yttrade, har ett drag af maklighet lägrat sig öfver vårt folks åtgärder i försvarsfrågan under den långa fred, vi fått njuta. Jag ber att få erinra, hurusom befästningskomitén af år 1897 var *den tolfte* komitén i ordningen sedan den första år 1819 tillsattes. Under åttio år ha vi salunda haft tolf komitéer för ordnande af vårt fasta försvar, och dock är i denna stund *ingenting färdigt!* Det häntyder på en grad af maklighet, som kan kallas försöfning. Jag instämmer med samme talare äfven deri, att vi sannerligen icke i våra yttre förhållanden hafva försvar för en sådan sinnesstämning. Han talade om faran från öster och faran från vester. Ja, jag är öfvertygad, att faror från båda hållen hota, ganska allvarsamma faror, som vi sannerligen icke hafva rättighet att ringakta. Vid sådant förhållande måste jag uttala mitt beklagande öfver hvarje tidsutdrägt, som mellankommer, innan vi med allvar gripa oss an med ordnandet af vårt lands försvar, med effektiva åtgärder för åvägabringandet af det fasta försvaret.

Här är dock i år något föreslaget. Vårt *nuvarande* fasta för-

*Ang. anslag
till stärkande
af landets fasta
försvar.
(Forts.)*

svar omhuldad ju i punkten a) af den föredragna utskottsklämman och äfven i de följande punkterna hafva några åtgärder föreslagits. Jag kan dock icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att i den tredje punkten, som rör Göteborgs befästing, man — gått baklänges. Det var ett större direkt anslag, som Kongl. Maj:t för detta ändamål begärde vid 1897 års riksdag; nu, år 1899, föreslås blott användning af en mindre och lokal fond. Jag kan för min del icke i de nu rådande förhållandena finna någon förklaringsgrund för denna omständighet.

Det kan ju icke ifrågakomma, att jag nu skulle kunna framställa något annat yrkande, än det om bifall till statsutskottets förslag; men då jag sluter mig till detta, gör jag det under uttalande af den lifliga önskan, att den maklighet, som hittills karakteriserat våra åtgärder i fråga om landets fasta försvar, måtte gifva vika för den större lifaktighet, som jag anser vara af tidsförhållandena i hög grad påkallad.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Beträffande den afslutning den förre talaren gjorde i sitt anförande, är det gifvet, att jag icke kan annat än med honom lifligt instämma, liksom också i hvad han sade angående bristen eller försummandet af Sveriges fasta försvar.

Men då han började sitt anförande med att beskylla 1897 års befästningskomité för att hafva vållat tidsutdrägt, så ber jag att såsom ledamot af komitén få betona, att den tidsutdrägt i ordnandet af vårt fasta försvar, som vållats genom komiténs arbete, icke är af någon betydighet, ty tack vare Riksdagens beslut och under det detta arbete pågick, afsattes medel i afvaktan på den befästningsplan, komitén skulle utarbete. Alla veta, att komitéarbete icke alltid bär den snabba frukt, man väntar. Det är sorgligt, att det varit tolf komitéer, samt att man icke under den tid, de arbetat, fått något färdigt; men jag hemställer, om det alltid varit komitéernas fel, och om icke det också är något att tänka på, att komitéernas förslag icke gått igenom i Riksdagen. Det vore beklagligt, om komiténs nedprutning af summan skulle föranleda, att man derigenom skulle få något, som, efter talarens utsago, blefve både billigt och dåligt. Komitén måste emellertid taga hänsyn till icke blott försvarsanordningarna, utan äfven landets ekonomiska bärkraft och den tid, inom hvilken anordningarna skulle vara färdiga. Detta var oss ålagdt i komiténs instruktion. Vi försökte att göra det så lindrigt i afseende å dessa afprutningar i kostnader som möjligt, och när förslaget gått igenom de militära myndigheternas skärseld, så fann man dock, att de nedsättningar, hvarom komitén måste anse sig böra hemställa, icke mycket öfver-skridits af de militära myndigheterna. De hafva ansett, att en eller annan fortifikatorisk anordning borde förstärkas på den ena eller andra platsen, hvilket föranledt kostnadens uppbringande något

högre än hvad komitén föreslog. Detta förklaras genom de ökade fordringar, man uppställt, hvarjemte icke får förbises, att så fullständiga och detaljerade kostnadsberäkningar, som militärcheferna kunnat låta verkställa, icke kunnat af komitén vidtagas. Dertill komma också de högst betydligt ökade prisen på arbetsmaterialier, som inträdt sedan 1897.

Ang. anslag till stärkande af landets fasta försvar.
(Forts.)

Beträffande den sista punkten i talarens anförande, hvilket rörde Göteborg, så sluter jag mig fullständigt till honom. Den punkten ligger vida sämre i år än i fjol, dels deri att förslaget nedbringats, dels deri att det uppstälts så, att det icke kan komma under gemensam votering.

Jag har endast att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungberg: Det torde icke kunna förtänkas den, som med varmt intresse omfattar vårt försvar, att han funnit sig temligen besviken i sina förhoppningar vid denna riksdag. Först och främst hade man, när Kongl. Maj:ts proposition framkom, väntat sig andra fordringar på Riksdagen för att åstadkomma hvad som hittills ansetts nödigt för att förstärka vårt lands fasta försvar. Man fann ganska litet häraf, och detta ehuru komitén i förevarande fall varit nog förutseende och omtänksam att föreslå ett betydligt belopp, 8,700,000 kronor, för Norrlands försvar. När så statsutskottets utlåtande kom oss till handa, fann man, att de tillstyrkta extra anslagen inskränkte sig till 5,149,000 kr. och deraf blott 2,200,000 kr. nytt anslag till det fasta försvaret. Huru mycket har man då fått för Norrland, som enligt komiténs åsigt numera har ökad värde för vårt land och erfordrar stora ansträngningar för befästningar, om det svaga rörliga försvar, vi hafva att påräkna i 6:te fördelningen, skall kunna blifva i någon mån effektivt? Det finnes af dessa 2,200,000 kr. intet särskildt belopp afsedt för detta försvar.

Denna kallsinnighet hos både Kongl. Maj:t och utskottet är egnad att så mycket mer förvåna, som för icke länge sedan det tydligt visades i de handlingar, som förelades oss då frågan om Ofoten-banan förevar, huru nödvändigt det var att, då nya kommunikationer öppnades i Norrland, man i sammanhang dermed vidtog allvarliga åtgärder för att åstadkomma ett kraftigt försvar för denna landsdel. Framställningarna härom såväl å de militära myndigheternas sida som i komiténs betänkande utmynnade deri, att det viktigaste vore att upprätta en starkt befästad plats i Norrland. När man ser detta nit från vederbörandes sida, måste den likgiltighet, hvarmed saken derefter behandlats, förvåna.

Det är äfven en sak, som icke berörts hvarken i den kongl. propositionen eller i statsutskottets utlåtande, och det är den ökade faran, som uppstått för denna landsdel genom öppnandet af en ny kommunikationsled öfver Norge. Det kan anmärkas såsom ett stort fel hos komitén att, då den utan tvifvel ganska väl insåg denna

Ang. anslag
till stärkande
af landets fasta
försvar.
(Forts.)

fara, den icke ens *vidrört*, än mindre *utredt* denna del af frågan om Norrlands fasta försvar. Det hade ju förut både offentligt och i enskildt föredrag af krigsministern blifvit sagdt, att Riksdagen »borde göra sig förtrogen med frågan om Norrlands försvar i hela dess vidd, innan den fattade beslut» om Ofoten-banan, samt att fästningsförsvaret borde »i det väsentligaste komma till stånd samtidigt med jernvägens fullbordande». Det är då, som jag sade, förvånande, att komitén lemnat detta helt och hållet å sido, och att icke heller derefter något afhörts i denna sak. Man frågar sig då: Är det icke någon fara att vänta från det hållet? Är det troligt, att icke fienden skall göra ett anfall från två håll, då vägen är öppen för honom både från norska sidan och från Haparanda. Är det sannolikt, att en sådan regeringspolitik som den ryska skall låta sig nöja med att göra anfallet endast från ett håll och icke begagna sig af den väg, vi öppnat på det andra. Och likväl hafva vi icke, hvarken före jernvägens beslutande eller efteråt, gjort något för att afböja denna fara. Jag föreställer mig, att det varit en skyldighet för malmbolaget och framför allt för regeringen att, när Norge beredes de ofantliga fördelar, som det kommer att årligen skörda genom denna jernvägs öppnande, såsom vilkor därför fordra, att Norge skulle upprätta nödiga befästningar vid Ofotens hamn; men ingenting blef dervid åtgjort. Norrmännen vilja ingalunda nu göra något. De tänka troligen: faran går egentligen ut öfver Sverige, — och det ha de ingenting emot. Jag frågar då, om icke något borde göras vid rikets gräns på detta håll. I alla fall borde väl utredning af frågan härom hafva lemnats af komitén. Detta har dock icke gjorts. Jag har därför velat fästa uppmärksamheten på att det väl icke går an att lemna å sido denna fråga. Man får väl hoppas att åtminstone till nästa riksdag höga vederbörande tänka på saken och framställa förslag om större anslag särskildt för nya befästningar i Norrland. Det enda skäl, som blifvit anfördt för regeringens underlåtenhet att nu begära anslag för sistnämnda ändamål, är, efter hvad jag kunnat finna, att man först måste hafva klar frågan om fästningsartilleripersonalens organisation; men denna fråga synes mig böra kunna få sin utredning innan nästa riksdag. Dessa erinringar emot vederbörandes uppskofspolitik har jag ansett mig böra göra, och jag är öfvertygad, att litet hvar af kammarens ledamöter delar de bekymmer och betänkligheter, som jag anför.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemställt.

Mom. b.

Utskottets hemställen bifölls.

Mom. c.

Herr Sandberg: När förslag väcktes om befestande af inloppet till Göteborg, framstälde sig för mig ovilkorligen den frågan: från hvilket håll är det egentligen vi skulle hafva att befara anfall på Göteborg? Icke hafva vi väl i det afseendet stort att befara från England, Tyskland eller Frankrike, och ännu mera orimligt vore det väl att tro våra skandinaviska bröder, norrmännen och danskarne, om att vilja företaga ett angrepp på Göteborg. Om nu emellertid sådant oaktadt farhågor finnas för ett anfall på Göteborg, får jag i hvarje fall hemställa, om icke staden skulle lika väl som genom befestningar tryggas dermed, att några af våra pansarbåtar der förlades. Under vår stormagstid var det rätt vanligt, att en del af Sveriges flotta befans stationerad i Göteborg, och ännu så sent som under konung Carl Johans regering har en del af vår skärgårdsflotta varit der förlagd.

I vår försvarsifrande tid vågar jag icke hoppas, att kammaren skall vara med om en prutning på ett sådant anslag som det förevarande, men jag har velat framhålla mina farhågor, att börja vi befästa Göteborg, så få vi der blott ett nytt Karlsborg. Befästningarna blifva aldrig färdiga. De komma att sluka den ena millionen efter den andra, men färdiga blifva de aldrig.

På grund af hvad jag anfört får jag yrka afslag på utskottets förslag.

Herr Lithander: Ehuru jag naturligtvis kommer att rösta för statsutskottets förslag i detta moment samt anhålla om kammarens bifall till detsamma, kan jag dock icke underlåta att dervid göra ett par anmärkningar. Den första är, att, då en per mille fonden ursprungligen är afsedd att användas till militära byggnader inom Göteborg, det synes mig, att det lilla belopp, hvarom här är fråga för befestningsändamål, bort hafva föreslagits att utgå af allmänna medel. Min andra anmärkning är rigtad mot litenheten af den begärda summan. Det är verkligen att beklaga, att man här inskränkt sig till ett så ytterst anspråkslöst belopp, och skulle man tänka sig, att vi äfven i framtiden blott komma att taga sådana små steg, då det gäller Göteborgs befestande, så skulle säkerligen hela mansåldrar förgå, innan vi blefve dermed färdiga.

Hvad den föregående talarens anförande beträffar, får jag uppriktigt säga, att saken förefaller mig vara af den vikt, att det föga lämpar sig att deri inblanda skämt.

Jag anhåller få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Vid förlidet års riksdag hade jag tillfälle att precisera min ståndpunkt i denna fråga, och denna har jag icke frångått.

När befestningarna vid Göteborg slopades, så skedde detta der-
Första Kammarens Prot. 1899. N:o 13.

Om anläggande af minflankeringsbatteri vid inloppet till Göteborg.

Om anläggande af minflankeringsbatteri vid inloppet till Göteborg.
(Forts.)

för, att vår vestra gräns ansågs hafva mist en stor del af sin strategiska betydelse; men man måste här besinna, att vägen från vår örlogshamn till Göteborg är vida längre än från Göteborg till åtskilliga främmande magters örlogshamnar — dessa magter äro visserligen för närvarande välsinnade eller med oss förbundna, men förhållandet är i allt fall att beakta.

Jag ber vidare att få påpeka af hvilken stor vikt det är för vår flotta att här vid landets vestra kust hafva en trygg replipunkt. Vi veta, att, i trots af allt hvad vi gjort för vår flottas utveckling, den icke kan anses ega full handlingsfrihet. På grund af våra fartygs ringa storlek, äro de kolförråd, fartygen kunna intaga, så inskränkta, att deras handlingsfrihet i betydlig mån förminskas. I följd häraf måste Göteborg, såsom rikets förnämsta kolimportort, i första hand lämpa sig såsom en sådan replipunkt för flottan, men skall platsen kunna tjena detta ändamål, är det nödvändigt att den befästes.

Det har blifvit sagdt, att vi vid ett angrepp på Göteborg borde kunna förvänta hjälp från våra bröder i Norge, därför att deras örlogshamn i Horten ligger betydligt närmare Göteborg än vår egen örlogshamn; men hvem kan svara för, att icke norska Stortinget genom något beslut kan komma att binda fast den norska flottans handlingsfrihet till eget sjöterritorium på samma sätt, som Stortinget från halföns gemensamma försvar undandragit en betydande del af den norska armén.

Beståndet af land och rike hänger visserligen icke derpå, om Göteborg står eller faller, men vi måste komma i håg, att den, som besätter Göteborg, blir i och med detsamma herre såväl öfver en stor del af vestra Sverige som öfver kanalvägen till det inre af landet. En fiende, som satt sig fast i Göteborg, kan hindra nästan all införsel till Sverige af kol och andra krigsförnödenheter och derigenom genast i början af ett krig gifva detsamma en för oss olycksdiger vändning. Och hvad tjänar det till, att vi hafva befästningar vid Karlsborg eller andra inre punkter i landet, om fienden satt sig i besittning af de viktiga punkterna vid gränsen?

Under beklagande af att Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne icke erhållit större omfattning, än som skett, ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Almström: Jag har icke mycket att tillägga till hvad de båda siste talarne anført. Jag begärde ordet för att uttala mig i samma riktning och för att uttrycka mitt beklagande öfver det sätt, hvarpå både i denna och andra punkter omsorgen om landets försvar så väl till lands som sjös blifvit af regeringen tillgodosedd. Man hade kunnat vänta, att under de gynsamma tider, vi ännu så länge lefva i, betydligt mera, än som skett, skulle af representationen äskats både för landtförsvaret, det fasta försvaret och sjö-

försvaret. Då emellertid intet annat är här att göra, får jag yrka bifall till den föredragna punkten.

Om anläggande af minflankeringsbatteri vid inloppet till Göteborg.

(Forts.)

Herr Sæve: Under debatterna om fjerde hufvudtiteln är det vanligt, att vi få höra den ärade representant för Göteborg, som i dag öppnat diskussionen om det fasta försvaret, varmt och väl-taligt framhålla betydelsen af Göteborgs bestående, häri kraftigt understödd af andra representanter för Göteborg eller Göteborgs län, men mera sällan af representanter i kammaren för andra län. Detta senare har haft sin naturliga förklaring deri, att kammaren hittills ej vågat hoppas, att diskussionerna om beviljande af anslag till befästningar vid Göteborg skulle kunna leda till något definitivt resultat. Nu är deremot förhållandet ett annat. Vi hafva haft en komité, som lemnat utredning af frågan, vi hafva dertill en Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, som af statsutskottet blifvit tillstyrkt. Nu är därför tiden inne för oss andra, som också varmt ifrå för Göteborgs försvar, att uttala oss, om än detta måste ske under beklagande af att tillfälle icke bereds oss att i den slutliga voteringen rösta för större anslag, än som här begärts. När jag läste befästningskomiténs betänkande, kände jag mig i flera af-seenden besviken, och icke minst beträffande komiténs yttrande om Göteborgs bestående. Från komiténs sida framlades och förordades nemligen en plan för detta, hvilken komitén sjelf icke ansåg nöjaktig.

Statsutskottet har nu emellertid förordat bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Hvad innebär då det föreslagna minflankeringsbatteriet med åtföljande stängsellinie? Så vidt jag förstår, afses härmed ej att skydda Göteborg för bombardement, utan endast att hindra fiendtliga fartyg från att inlöpa i den inre hamnen. Befästningskomitén har dock gått längre, den har också förordat ett fort på Vesterberget, afsedt att med sin eld bestryka farleden utanför hamnen, men komitén har dervid dock anmärkt, att icke ens detta vore tillräckligt. Hvarför då icke, såsom också på sin tid i en statsverksproposition framhållits och nu tillstyrkts af de militära myndigheterna, anlägga detta ofta omtalade haubitzbatteri, hvarigenom icke blott inloppet till Göteborg skulle blifva tryggadt, utan äfven sjelfva staden verkligen skyddas mot bombardement?

Jag vågar därför framhålla nödvändigheten af att arbetet på Göteborgs bestående icke måtte inskränkas till hvad här är föreslaget och icke ens till hvad komitén förordat, utan att anspråken måtte ställas högre, så att denna rikets andra stad måtte få ett verkligt betryggande försvar gent emot ett eventuellt fiendtligt angrepp från sjösidan.

Göteborgs betydelse inse nog alla. Det är rikets mest betydande exportplats, der utmynnar vårt förnämsta inlandsvattendrag och der är slutpunkten för två af våra viktigaste jernvägar, Vestra stambanan och Bergslagernas jernväg. Allt detta är ju dock all-

Om anläggande af min-flankeringsbatteri vid intoppet till Göteborg.
(Forts.)

mänt känt och behöfver icke af mig framhållas, men jag vill i samband med detta fästa uppmärksamheten på, att om Göteborg skulle af en fiende intagas och förstöras, så komme verkningarna häraf att låta sig kännas så långt, som de nämnda trafiklederna sträcka sig, och ännu längre. Vid förlidet års riksdag yttrade en talare i kammaren, att Norrbottens öde icke uteslutande beror på ett befästadt Bodens försvar eller fall, utan att det kan afgöras lika väl genom den första granat, som faller ned och exploderar på Södermalm. Jag tror, att man kan på samma sätt säga, att den första granat, som faller ned och exploderar i Göteborg, kan afgöra Norrbottens öde och flera provinsers dertill. Den förlamande inverkan, Göteborgs intagande och en blockad af vår vestra kust skulle utöfva på försvaret i dess helhet, kan icke öfverdrivas, ty det kan säkerligen sägas, att olyckliga händelser skulle för oss betyda detsamma som förlorade provinser.

Af hvad jag nu sagt framgår min ställning i frågan. Men innan jag slutar, ber jag att få uttala den förhoppning, att åtminstone denna kammare och dess ledamöter i statsutskottet under följande år måtte göra hvad på dem ankommer för att få Göteborg hastigt och starkt befästadt. Har någon tänkt på, att dessa ifrågasatta befästningar skulle komma att uppföras i närheten af det gamla Elfsborg, som låg inom det nuvarande Göteborg och som, förloradt till danskarne år 1612 efter det ärofyllaste försvar, af Gustaf II Adolf och svenska folket sedermera återlöstes för den hårdaste lösen, Sverige någonsin haft att gälda — hvilken medtog ända till 32 procent af kronans inkomster. Konungen sjelf lemnade sitt bordsilfver till myntet för att åstadkomma den sista inbetalningen. Denna lösen tyngde alla samhällsklasser så hårdt, att den kändes många årtionden derefter. Men skulle våra dagars Göteborg gå förloradt, är jag öfvertygad om att svenska folket derigenom skulle tvingas till en lösen, som blefve ännu svårare att gälda än den gamla Elfsborgs lösen på sin tid.

Grefve Hamilton: Jag uppkallades af ett yttrande af ledamoten från Kalmar län, men som han redan blifvit bemött af åtskilliga följande talare, skall jag be att få öfvergå till några allmänna erinringar.

Vårt lands krigspolitik har hittills gått ut på att hindra främmande magter tvinga oss öfvergifva vår fredspolitik och jag vågar hoppas, att vårt mål för framtiden äfven blir upprätthållande af vår neutralitet; dervid är flottan af mycket stor betydelse. Men för att flottan skall kunna försvara våra kuster, är af nöden, att vid desamma finnas replipunkter eller befästade hamnar, under hvilkas skydd fartygen kunna intaga kol, reparera m. m. Nu veta vi, att våra krigsfartyg knappast kunna med i Karlskrona intagna kolförråd gå till Göteborg och återvända, men deremot att kolen icke räcka till för att operera på vår vestra kust. En replipunkt

för flottan i Göteborg liksom äfven i Karlskrona och Stockholm äfvensom möjligtvis i en framtid vid någon af Norrlands hamnstäder är af största vigt, och böra enligt min mening i främsta rummet dessa fästningar iståndsättas. Denna åsigt har jag också förfäktat inom befästningskomitén.

Jag är de föregående talarne tacksam för det sätt, hvarpå de mottagit komiténs förslag beträffande Göteborg, ehuru de framställt klander mot komitén, därför att denna fästning icke skulle hafva blifvit tillräckligt tillgodosedd och befästningar slopats, som der skulle varit till gagn, men komitén har närmast haft sin tanke på neutralitetens betryggande och har icke föreslagit fästningar vid Göteborg särskildt för dess försvar, detta af anledning att man eljest skulle kunna vänta, att andra städer också skulle begära sådana lokala försvarsanstalter, utan befästningarna vid Göteborg hafva föreslagits för att flottan derifrån skall kunna försvara landet i dess helhet och särskildt dess vestra kust. Sedan de för landets försvar viktigaste befästningarna uppförts, kan ordningen komma till det lokala försvaret, och då kan man äfven tänka på att få till stånd det omtalade haubitzbatteriet.

Om anläggande af minflankeringsbatteri vid inloppet till Göteborg.
(Forts.)

Herr Leman: Då jag i allo instämmer med de talare, som ansett, att Göteborg bör befästas samt att dess försvar bör göras effektivt, skulle jag kunnat underlåta att taga till ordet i frågan, om icke ett yttrande af den siste talaren, sammanställt med hvad utskottets förslag innehåller, manat mig att göra ett par anmärkingar.

Den nämnde talaren sade, att här icke vore fråga om ett lokalt försvar till fördel endast för Göteborg, utan om en rikets angelägenhet. Jag gifver honom fullt rätt häri, men då måste man och under alla omständigheter strängt fasthålla vid de slutsatser, som häraf kunna dragas. I utskottsbetänkandet förekomma åtskilliga reservationer från Andra Kammarens ledamöter, och man kan ju därför befara, att frågan kan komma att falla uti nämnda kammare, i hvilken händelse, såsom här blifvit riktigt sagdt, gemensam votering icke kan förekomma. Hvad jag nu här velat framhålla är frågan derom, huruvida det kan vara riktigt och klokt att till ett försvar, som anses utgöra en riksangelägenhet, begagna »en per mille fonden» hvilken är afsedd blott för det lokala försvaret.

Då kanske åtskilliga af kammarens ledamöter ej hafva kännedom om fondens uppkomst, ber jag att derom få meddela några upplysningar.

Enligt kongl. »förordnandet», såsom författningen benämndes, den 22 maj 1794 pålades en afgift af »en per mille» för rättighet att upplägga utländskt gods på nederlag i Göteborg och i sammanhang härmed stadgades, att af nämnda pålaga skulle bildas en fond för sådana allmänna byggnader i Göteborgs stad, som höra till

Om anläggande af minflankeringsbatteri vid inloppet till Göteborg.
(Forts.)

militäriska behof och stadens försvar. Pålagan utgick till år 1813. Den derigenom bildade fonden förvaltas, såsom bekant, af statskontoret och uppgår för närvarande till 270,000 kronor.

För min del får jag uttala tvifvel om huruvida dispositionen af fonden behöfver underställas Riksdagens pröfning. Jag tror nemligen att den är af sådan beskaffenhet, att den kan af Kongl. Maj:t disponeras utan Riksdagens hörande. Fonden är sammanskjuten af Göteborgs köpmän, och med afseende på förhållandena på den tid, då den tillkom, torde regeringen ensam kunna disponera öfver densamma, och skulle frågan denna gång falla, får jag hemställa, att statsutskottet, om och när den ett annat år återkommer, måtte taga i öfvervägande, om min tvekan i detta afseende är befogad eller icke.

I enlighet med hvad jag nu nämnt får jag således framhålla, att, då här är fråga om anordnande af försvar för Göteborg, såsom varande en *riksangelägenhet*, för ändamålet i främsta rummet borde användas medel, som *Riksdagen* har under sin disposition, och att fonden borde sparas för det fall, att i sjelfva staden Göteborg skulle för ortens försvar behöfvas några särskilda byggnader eller anstalter. I så fall hade fonden fått sin rätta användning.

Jag har naturligtvis ej något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, jemlikt under öfverläggningen förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande moment hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 30—36.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Ifrågasatt anläggning af ett militärbageri i Mjölby.

Friherre Klingspor: Då jag liksom vid de öfriga till hufvudtiteln hörande ärendenas behandling icke varit närvarande i utskottet, då detta ärende der förekom, har jag icke kunnat reservera mig mot det slut, hvartill utskottet kommit. Jag anhåller därför att med några ord få uttala mig i frågan.

Utskottet har hufvudsakligen anfört tre skäl för afslag å föreliggande kongl. proposition, först och främst det, att, såsom utskottet säger, de vid statsrådsprotokollet fogade beräkningar icke synas utskottet lemna säker grund för antagandet om ett ekonomiskt gynnsamt resultat. Då beräkningar skola uppgöras, tillkallar man ju i allmänhet sakkunniga personer, med stöd af hvilkas åsigtter och

antaganden man söker uppgöra sannolikhetsberäkningar. Så har också Kongl. Maj:t i detta fall gjort; tillkallade personer hafva gjort beräkningar, hvilkas resultat afgjordt tala till förmån för det af Kongl. Maj:t framställda förslaget, och äfven om företaget i verkligheten icke skulle utfalla så förmånligt, som dessa herrar antagit, så är likväl vinsten af att på denna plats under krigstid hafva ett militärbageri anordnad synnerligt stor, då det annars skulle blifva svårt att här anskaffa lifsförnödenheter för armén.

Frågasatt anläggning af ett militärbageri i Mjölby.
(Forts.)

Det andra skälet, som utskottet anför för afslag, ligger i den af utskottet framställda frågan, om det icke skulle vara förmånligare att utvidga de tre redan nu befintliga militärbagerierna. De, som nu finnas, äro belägna i Stockholm, Karlskrona och Karlsborg, men det ligger i öppen dag, att det vid krigstillfälle skulle vara ytterst svårt att från dessa platser framskaffa lifsförnödenheter till trupperna så fort, som det skulle vara möjligt, om ett militärbageri funnes inrättadt i Mjölby, i hjertat af 2:dra militärdistriktet, der tillgången på råmaterialier är riklig.

Utskottets tredje skäl är det, att det icke kunde vara så farligt, om frågans afgörande uppsköttes tills vidare; det borde icke medföra några afsevärda olägenheter. Få vi vara i fred, medgifver jag gerna, att icke någon fara ligger i sakens uppskjutande på ett eller annat år, men komma ofridens dagar, kunna vi lätt komma under fund med den stora fara, som innebäres i ett uppskof med denna angelägenhet. Herrarne tro kanske, att den är en sak af underordnad vigt, men så är visst icke förhållandet. Om icke trupperna under krigstid få sin föda på bestämd tid, så kunna de icke strida så som de annars skulle, och det belopp, som Kongl. Maj:t här begärt, är så obetydligt, jemfördt med de stora förmåner, som skulle vinnas, att jag är viss derom, att kammaren borde lemna sitt bifall till denna Kongl. Maj:ts framställning, hvarför jag anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till propositionen.

Herr Hedenstierna: Jag får erkänna, att det icke var utan stor öfverraskning som jag läste statsutskottets betänkande i denna punkt. Både arméfördelningschefen och arméförvaltningen hafva samstämmigt tillstyrkt det af Kongl. Maj:t här begärda anslaget, och dessa myndigheter hafva enligt min uppfattning alldeles tydligt ådagalagt, att en ganska stor besparing genom ett bifall till förslaget skulle årligen tillföras statsverket. Hvarför man under sådana förhållanden motsätter sig detta anslags beviljande, som i händelse af ett afslag denna gång förr eller senare kommer att åter begäras och bifallas, kan jag icke förstå. I utskottets betänkande framhålles, att det behöfves en utredning, huruvida icke de redan befintliga militärbagerierna skulle kunna utvidgas, så att arméns behof genom dem blefve tillfredsstäldt. Inom riket finnas nu tre bagerier, i Stockholm, Karlskrona och Karlsborg. Man kan

Ifrågasatt anläggning af ett militärbageri i Mjölby.
(Forts.)

ju emellertid tänka sig, att de icke blefve tillräckliga; om dessa platser cernerats, är det af ofantlig vigt, att inom landet finnes ett sådant bageri, som nu är föreslaget till anläggning i Mjölby. Med synnerligen lätta kommunikationer till Norrköping, med hela 2:dra militärdistriktet samt med Småland och alla der förlagda regementen, är denna plats särdeles lämplig för ifrågavarande anläggning. Det har äfven nämnts, att det icke vore någon brådska; grefve Klingspor påvisade det obefogade uti ett sådant tal. Det har ju redan en gång förut i dag framhållits, att vi icke skola slå döförat till och vänta, utan någon gång släppa till och bevilja sådana anslag, som visas vara nödiga. Hvarför då icke nu göra det? Jag instämmer i grefve Klingspors yrkande på afslag å statsutskottets hemställan och bifall till den kongl. propositionen.

Herr Petterson, Fredrik Emil: Blott ett par ord. Då jag närvarit vid denna punkts behandling på afdelningen, må det tillåtas mig att redogöra för de synpunkter, som dervid kommit i betraktande.

Först vill jag nämna, att utskottet liksom Kongl. Maj:t tagit i beaktande den ekonomiska sidan af en sådan rörelses bedrifvande som den föreslagna. Vi finna här, att det varit dessa hänsyn, som för Kongl. Maj:t drifvit fram saken. Man har trots sig kunna visa, att denna rörelse skulle lemna en vinst af cirka 8,000 kronor. Men huru har denna vinst uppkommit? Föreståndaren för detta etablissement skulle icke vara fackman, utan en trängunderofficer, hvars årliga arvode är 500 kronor. Om han tienstgör här, måste en annan sköta hans befattning vid trängen, och då torde redan härigenom den ekonomiska vinsten reduceras, oafsedt att 500 kronor äro en liten ersättning till föreståndaren för ett sådant etablissement som detta. Vidare är att märka, att rentabiliteten af detta förslag torde vara nära förknippad med huruledes inköpen af råvaran mjöl verkställas, och därför erfordras stor förtänksamhet och omsorg. Dertill kommer, att en del af den fasta personalen icke skulle få anställning annat än per dag och endast under 9 månader af året. Det torde då med de aflöningsmedel Kongl. Maj:t föreslagit blifva ganska svårt att få folk till detta arbete.

Beträffande den andra sidan af saken, att det föreslagna bageriet i händelse af en mobilisering skulle blifva till mycken nytta, tror jag visserligen, att saken har skäl för sig, men en stor del af de åsyftade fördelarne skulle vinnas, om de gamla bagerierna kunde utvidgas. Mjölby och hela den trakten är för öfrigt ett af de rikaste och i afseende på råvaran bäst situerade ställen i Sverige, och det är sannolikhets för, att härens behof der i alla fall kunna tillgodoses. Skall ett sådant etablissement gifva full nytta, torde en dylik anläggning vara vida mer af behofvet påkallad för den norrländska fördelningen. Vi veta, att afstånden och förplägnads-

svårigheterna der äro stora, men vi veta icke, huru stora stridskrafter der kunna behöfvas.

Dessa hafva varit utskottets skäl, och jag ber att med stöd deraf få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Ifrågasatt anläggning af ett militärbageri i Mjölby.
(Forts.)

Herr statsrådet friherre Rappe: Det ärende, som nyss varit föremål för kammarens öfverläggning, har kanhända för åtskilliga synts vara af mindre vigt och betydelse. Utskottet har icke heller fäst så stort afseende vid detsamma, utan trott sig kunna för denna gång afstyrka den gjorda framställningen. Men, mina herrar, utom det att det förslagna etablissemnet ådagalagts vara i ekonomiskt hänseende förmånligt, har frågan en ganska stor militär betydelse. Bland de allra svåraste anordningar, som vid härens mobilisering förekomma, är dess förseende med bröd. Det är ju ledsamt, att vi, som söka komma i fatt andra länder i afseende å mobiliseringsanordningar — såsom jag tror, kunna vi temligen tillfredsställande lösa denna uppgift, hvad arméns sammandragning angår —, dock med hänsyn till den stora frågan om arméns underhåll ännu släpa efter. Det är ett ytterst svårt problem att, då det gäller så stora truppmassor, som ingå i nutidens härar, samla förnödenheter för desamma, och af alla svåra saker är brödfrågan den första och förnämsta. Nu skulle detta bageri inom andra fördelningen vara ett försök till dess lösning, hvad denna fördelnings trupper angår, och krigsstyrelsen har dervid fäst icke ringa förhoppning, då företaget i ekonomiskt afseende kommer att bära sig, och några uppoffringar från statsmagternas sida icke behöfva ifrågakomma. Å andra sidan, om försöket sloge så ut, att häraf framginge, att de särskilda arméfördelningarna sjelfva kunna sköta denna detalj, så vore det, med tanke på de ofantligt stora anordningar, som i alla händelser vid en mobilisering åligga krigsstyrelsen, af utomordentligt stor vigt.

Det är dessa synpunkter jag nu velat framlägga inför kammaren, och tillåter jag mig uttrycka en förhoppning, att, i fall röster inom kammaren höjas för godkännande af detta förslag, detsamma redan nu skulle kunna vinna kammarens och Riksdagens bifall.

Herr Tamm, Hugo: Jag har förenat mig med statsutskottet i dess yrkande på afslag i fråga om denna punkt. För min del vill jag visserligen icke bestrida fördelen af ett militärbageris anläggning, såsom här föreslås, men jag kan icke neka till, att jag har en viss rädsla för den organisation, som i detta fall är föreslagen. Framställningen har tillkommit, såsom det står, på grund af att hos chefen för andra arméfördelningen tanke uppstått att genom anläggande af ett militärbageri i Mjölby, afsedt att drivas med värnpliktige, kunna tillhandahålla fördelningens trupper deras behof af bröd och dymedelst nedbringa portionspriset, och sedermera har detta resulterat i att bageriet äfven skall förestås af en militär.

*Ifrågasatt an-
läggning af ett
militärbageri
i Mjölby.
(Forts.)*

Jag tror, att man äfven just från det departement, som nu är i fråga, kan vinna sådan erfarenhet och komma till insigt derom, att, då man gifver sig in på det *industriella* området, det är bättre att t. ex. såsom här till skötande af ett bageri sätta en bagare än en militär. Jag tror att förslaget i denna punkt icke är så praktiskt eller så utredt, att det är skäl att bifalla detsamma, och jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, efter att hafva förnyat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna densamma vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Gustaf*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 37 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 24.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Herr *Anderson, Albert*: Då utskottet enhälligt afstyrkt min motion, hyser jag visserligen ingen förhoppning att densamma kommer

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.

att bifallas af kammaren, men oaktadt afstyrkandet får jag säga, att jag fortfarande är innerligt öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af att så småningom öfvergå till det härordningssystem, som jag i min motion har ifrågasatt. Den väldiga strid, som under åren 1870—71 pågick mellan tvenne af kontinentens stormagter, gjorde ett djupt intryck äfven i vårt land. Redan förut hade sträfvan den framträdtt att få förbättringar genomförda i vårt försvar, men efter detta krig blefvo de lifligare, och, såsom kammarens ledamöter behagade erinra sig, var svenska Riksdagen samlad till urtima möte 1871 för att då pröfva ett af Kongl. Maj:t framlagdt förslag till försvarets förbättrande, bygd på indelningsverkets grund. Detta afslogs, men år 1873 beslöt Riksdagen i anledning af väckta motioner att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och jag anhåller att i minnet få återkalla en del af hvad Riksdagen då sade. Skrifvelsen är af den 24 maj 1873. Riksdagen yttrade: »önskligheten deraf, att landet må i en snar framtid erhålla ett försvar, som bereder dess säkerhet, är af så framstående betydhet, att de skäl, som dervid fästa sig, öfverväga alla andra; och då i fråga om lämpligheten att i vår arméorganisation samtidigt söka behålla indelningsverket och genomföra en betydligt utsträckt allmän värnpligt meningsskiljaktigheterna visat sig vara af nästan oförenlig natur, har det syntts Riksdagen att, huru gagneligt och för våra förhållanden lämpligt indelningsverket än må under en förfluten tid visat sig vara, afseendet på dess framtida bibehållande nu borde vika för nödvändigheten att bereda en snart inträdande trygghet i afseende på landets försvar, ett säkert skydd för dess inre förkofran.» Riksdagen ansåg tillika, att »en befälsstam borde bildas ur de värnpligtiges led mot den ersättning af statsverket, som kunde blifva erforderlig, och att således den indelta armén icke vidare blefve hvarken lämplig eller behöflig för åstadkommande af ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar». Med anledning af denna skrifvelse framlade Kongl. Maj:t för 1875 års Riksdag ett förslag till härordning, bygd uteslutande på den allmänna värnpligten, men detta förslag föll, och sedermera gjordes dels från Kongl. Maj:ts och dels från Riksdagens sida ansträngningar att få fram någon förbättring i rikets försvar. Först år 1885 lyckades man att få värnpligten utsträckt till 42 dagars vapenöfning. Den 25 juni 1892 anhöll herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet om Kongl. Maj:ts bemyndigande att låta utarbete förslag till förbättrad härordning. I detta sitt anförande till statsrådsprotokollet yttrade herr statsrådet: »det är att hoppas att vi en gång skola nå slutmålet, en uteslutande på allmän värnpligt byggd härordning, likasom vi äfven vid de ytterligare steg till vårt landtförsvars förbättring som tagas städse, såsom allt hitintills, måste hålla detta slutmål för ögonen.» Den förbättring af försvaret, som af 1892 års urtima Riksdag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag beslöts, inne-

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.

(Forts.)

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.
(Forts.)

fattade dels ett mera systematiskt ordnande af den stående armén och dels en utsträckning af de värnpligtiges vapenöfning till 90 dagar. Orsaken, hvarför man 1892 stannade vid 90 dagar, antager jag vara den, att de värnpligtige i allmänhet då betraktade vapenöfningarna med motvilja, kanske till och med med förskräckelse. Efter hvad jag tycker mig finna, hafva förhållandena numera ändrats. Jag har icke hört någon klagan från de värnpligtige beträffande den öfningstid de nu måste underkasta sig, och jag har fått den uppfattning, att de värnpligtige till och med icke skulle hafva något emot att öfningstiden ökades.

Indelningsverket har i synnerhet under senare tider undergått så många förändringar, att om konung Carl XI kunde stiga upp ur sin graf och bese det, skulle han helt visst icke känna igen det. Jag vill endast nämna några förändringar: boställena för öfver- och underbefäl hafva blifvit indragna; förr voro officerarne jordbrukare; äfven underofficerarne och till en del till och med korpralerna hade boställen. Detta befäl och underbefäl voro icke i tjänst hela året om, lika litet som nu, men voro under ledigheten i allmänhet sysselsatta med jordbruk. En officer är nu i allmänhet under högst halfva året upptagen af sin tjänst, under den andra hälften har han oftast icke något att göra. Han kan icke heller förskaffa sig något stadigvarande göromål, då han måste vara beredd att när som helst inträda i tjänst. Det har händt mig flera gånger, att yngre officerare frågat, om jag icke skulle kunna bereda dem något arbete, och jag har ty värr nödgats svara nej. Detta förhållande innebär ju en olägenhet. Hvad soldaterna beträffar, hafva dessa, såsom för kammarens ledamöter torde vara bekant, enligt knektekontrakten i allmänhet rätt till erhållande af torp, men 1892 gjordes den förändringen, att rotehållaren kunde öfverenskomma med soldaten om kontant aflöning. Således hafva vi här en förändring, som går derpå ut, att den indelte soldaten icke längre kan anses vara bofast. Genom lagen 1892 om lindring i rustnings- och roteringsbesvären bestämdes vidare, att ett visst värde skulle åsättas de skyldigheter, som åligga hvarje rust- och rotehåll vid de olika regementena. Det bestämdes tillika, att första gången 1899 och sedermera hvart tionde år nya värden å rustnings- och roteringsbesvären skulle af Konungen fastställas. För detta ändamål skulle upptaxering verkställas af en nämnd af 5 ledamöter, af hvilka Kongl. Maj:ts befallningshafvande utnämner ordföranden jemte en ledamot, landstinget en samt rust- och rotehållare utse tvenne ledamöter. Denna uppskattning verkställdes under förliden sommar, och landstingen, som enligt lagens stadgande skola yttra sig deröfver, hafva liksom äfven Konungens befallningshafvande afgifvit sina utlåtanden. Ärendet har nu inkommit till Kongl. Maj:t, som remitterat det till kammarkollegium och statskontoret, der det nu undergår förberedande behandling. Jag kan upplysa derom, att dessa värden vid uppskattningen stegrats, i åtskilliga

fall till 70 % mer än de gamla hittills gällande värdena, efter hvilka lindringen till rust- och rotehållare beräknas. Om värdena också icke komma att höjas så mycket som 70 %, komma de dock antagligen att i allmänhet undergå en icke obetydlig förhöjning. Nu säger lagen, att rust- och rotehållare skola från och med år 1904 hafva ersättning till fulla värdet af dem åliggande besvär. Men det är mycket svårt att bestämma värdet af denna skyldighet, och det är naturligtvis origtigt att bestämma värdet för lågt, likasom det ligger en fara uti att bestämma värdet så högt, att rust- och rotehållare få en särskild inkomst utöfver hvad de gifva soldaten. På grund af dessa förhållanden kan indelningsverket numera icke anses tidsenligt. Dertill kommer den indelte soldatens långa tjänstetid. Man har en stam, som, hvad de äldre beträffar, är temligen stel och orörlig, och denna kan emellertid icke ökas, utan man får sätta in beväring. Jag kan här nämna, hvad 1875 års särskilda utskott, som hade att behandla den kongl. propositionen om ny härordning yttrade, »En vidsträckt och följdriktig tillämpning af den allmänna värnpligten», säger utskottet, »kräfver visserligen stora uppoffringar för den enskilde genom den kånbara tidsförlost, som en allmän fullgod krigsbildning kräfver. Visserligen torde denna krigsbildning. ändamålsenligt ordnad och meddelad af skicklige och nitiske lärare, kunna lemna en medelbar gengäld åt de värnpligtige ynglingarne för uppoffrad arbetstid genom ökad arbetsförmåga, vidgad omdöme och vana vid ordning och lydnad, och lika med 1871 års urtima Riksdags utskott anser utskottet, att »utgifterna för ett försvarsväsen, grundadt på allmän värnpligt, under fredstid skola komma landet till nytta icke allenast genom den trygghet det skänker, utan ock genom den uppfostran, som kommer landets söner till godo just i den ålder, då de äro mest mottagliga derför».

Enligt min uppfattning är det alldeles otvifvelaktigt, att utsträckta värnpligtsöfningar ur social synpunkt skulle medföra en mycket stor fördel. Unge män från skilda samhällslager komma tillsammans för att öfvas till fosterlandets försvar. De blifva på detta sätt kamrater, och det kan hända att, om de under en mer framskriden ålder komma i beröring med hvarandra, den ene såsom arbetsgifvare och den andre såsom arbetare, minnet af gemensamt genomgången skola skall bidra till att utjemna möjligen uppkommande stridigheter. En utsträckt vapenöfning skulle enligt min uppfattning vara en folkhögskola i ordets bästa och vackraste bemärkelse.

Jag skall icke tillägga många ord; jag vill blott säga det, att såsom det nu är stäldt med vårt försvar, icke blefve det, om vi skulle hotas af något våld, blott den stående armén, utan äfven de värnpligtige, som utkallades till landets försvar. Då hade vi icke gifvit de värnpligtige den öfning, som de behöfde, och alldeles påtagligt är, att på samma gång de måste vika för fienden, måste de mycket

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.
(Forts.)

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.

(Forts.)

mer utsättas för att falla i striden. Med den långa fredstid vi hafva haft, föreställer man sig icke, att något krig skall kunna utbryta, ehuru man honoris causa stadgat, att de värnpligtige skola undergå tre månaders vapenöfning, men blir det krig, skall öfningstiden visa sig vara otillräcklig, och då kommer ansvaret på dem, som icke gifvit de värnpligtige den öfning, som de hafva haft rätt att fordra.

Jag får yrka bifall till motionen.

Herr Boström, Filip: Ehuru tiden är långt framskriden, kan jag icke låta detta tillfälle gå mig ur händerna att till kammarens protokoll få antecknad den lifliga sympati, jag för min del hyser för det förslag, som af den föregående ärade talaren blifvit väckt.

De af kammarens ledamöter, som jemte mig deltog i 1892 års urtima riksdag, påminna sig utan tvifvel det omdöme, som herr statsrådet och chefen för kongl. landförsvarsdepartementet i statsverkspropositionen fälde med afseende på det härordningsförslag, som då af honom frambars och som blef af Riksdagen bifallet. Ehuru jag erkänner, att detta omdöme var fullkomligt befogadt, vågar jag dock påstå, att under de 7 år, som sedan den dagen förflutit, en hel del omständigheter inträffat, som gjort, att detta omdöme nu måste i ej så oväsentlig grad modifieras.

Jag skall icke härvid yttra mig om det sätt, hvarpå de värnpligtige öfvas, ty det är en känd sak, att inom hela landet råder den största tillfredsställelse öfver det resultat, som med dessa 90 dagars öfning vunnits, och det är icke heller någon hemlighet, att de flesta värnpligtige med tacksamhet erkänna den utbildning, de under denna tid erhålla — men jag vågar påstå, att på samma gång hafva under dessa 7 år utlandets arméer rundt omkring i Europa fått en så ofantligt ökad utveckling, att, säger jag, denna öfningstid nu dock icke kan vara tillräcklig.

Hvad för öfrigt beträffar den stående armén, tror jag, att man, så väl med afseende på den värfvade som på den indelta måste erkänna, att den numera icke uppfyller de förväntningar man på densamma haft. Hvad den värfvade armén beträffar, veta herrarne lika väl som jag, att i denna stund icke finnes ett enda regemente eller en enda bataljon, som icke har större eller mindre vakanser. Härpå svara herrarne naturligtvis, att det är en konjunkturfråga, att det är en följd af den hastiga utveckling, som vår svenska industri under de senare åren fått, men att förhållandet i detta hänseende snart kan ändras, och då blifve vakanserna fyllda. Det är möjligt. Vi hafva redan sett, huru svårt det var på 70-talet att få dessa vakanser på värfvade armén fyllda. Huru mycket svårare skulle det icke numera blifva, sedan dessa truppförband genom 1892 års härordning blifvit betydligt ökade! Men jag vågar på samma gång påstå, att så länge den svenska industrien är i

stånd att betala sitt arbete så som den nu kan göra — och någon förändring i detta hänseende kan man nu ej förutse —, så länge komma ock svårigheterna för värfningen att kvarstå; det är ej nog med att vakanserna ej kunna fyllas, man måste samtidigt erkänna, att kvaliteten af de värfvade trupperna är i betänkligt sjunkande, något som från skilda militära håll uttalas. Den som i likhet med mig varit i tillfälle att se, hvilka stora kraftansträngningar göras för att genom utskickade värfvare erhålla erforderligt manskap, och den som vid åtskilliga tillfällen sett, huru det manskap, som dessa värfvare erhålla, ser ut, måste gifva mig rätt i detta mitt påstående.

Hvad de indelta trupperna beträffar, så ökas år från år svårigheten att få dessa platser väl besatta. I dessa tider har det sig svårt att i jordbrukets tjänst erhålla en person, som vill mot städja åtaga sig 365 dagars arbete. Huru mycket svårare skall det då icke vara att få en person, som vill åtaga sig att under en lång följd af år göra denna militärtjänst, då han ser hvilka aflöningar som vinka till honom från alla håll rundt omkring. Dessa svårigheter har jag personligen haft tillfälle att erfaras, och de ökas årligen. Det visar sig också, att de personer, som åtaga denna anställning, bemöda sig så mycket som står i deras magt att blifva fria från denna sin tjänst, och om de icke kunna erhålla afsked, begära de af rust- eller rotehållaren och hos befälet tillstånd att utom kompaniområdet få egna sig åt det arbete, som är lämpligast och som betalas bäst. Så är i allmänhet förhållandet i det län, hvars representant jag har den äran vara, och ofta är det så, att det manskap, som skulle finnas på torpen, finnes icke der, utan inom fabriksstäderna eller på långt derifrån belägna arbetsplatser.

Hvad så särskildt det indelta befälet beträffar, vågar jag påstå, att detsamma, trots den utmärkta utbildning det från början erhållit, dock för närvarande saknar tillräcklig öfning, särskildt i den svåra konsten att föra trupp i terräng, och att denna brist på öfning vid ett krigs utbrott lätt kan komma att medföra stora olägenheter.

Nu vet jag mycket väl, att den tid icke är inne, då Riksdagen i detta hänseende vill aflåta en skrifvelse, och jag vet också mycket väl, hvilka ofantligt stora svårigheter skola uppstå vid omkastning till värnpligtssystemet, huru svåra öfvergångsåren blifva och huru stora kostnader särskildt för kasernbyggnader erfordras, innan en sådan öfvergångstid går till ända. Men har landet någon gång varit i tillfälle att på denna sak nedlägga någon kostnad, borde det vara under dessa år, då stora öfverskott förefinnas i statskassan. Jag tror därför, att lämpligare tid icke kan finnas än den närvarande.

Nu ser man af utskottets betänkande, att tre mycket framstående ledamöter af Andra Kammaren reserverat sig mot utskottets motivering, och jag kan tänka mig i hvilket syfte detta skett.

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.
(Forts.)

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.
(Forts.)

Det går sannolikt ut derpå, att de frukta för de stora svårigheter, som särskildt för jordbrukaren skulle uppstå af att de värnpliktige skulle ligga i tjänst under ett helt år. Det är ju alldeles gifvet, att detta är ett mycket viktigt skäl mot en sådan omkastning; men jag ber att i det hänseendet få fästa uppmärksamheten på, att det blir icke för ett helt år, som man blir af med dem, ty man är redan nu af med dem under den tid, som är för jordbruket den viktigaste. Dessutom måste man tänka på, att våra värfvade trupper, som *nu* äro bundna, *då* upphöra att vara det. Det är naturligt, att vi under sådana förhållanden komma att vara af med arbetskraft, men jag tror icke, att denna omständighet kan hafva så afsevärd betydelse.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Häri instämde herrar *Lindgren* och *Lithander*.

Herr Björnstjerna: Jag har egentligen begärt ordet för att uttala mitt tack till den högt ärade motionären, för att han å nyo väckt denna fråga på tal, denna fråga, som jag anser vara den allra viktigaste för vårt försvar — så viktig, att den icke bör kunna falla, utan slutligen måste genomdrivas, så framt vi skola få ett verkligt försvar.

Det bör ju vara uppenbart för en hvar, att nittio dagars öfning icke kan vara tillräcklig för att bibringa största delen af vår krigshär, bevärigen, den öfning och i främsta rummet den disciplin, som erfordras för att icke rygga tillbaka för kulregnet, och den fasthet, som erfordras för att på kommando rycka fram äfven mot en ögonskenlig dödsfara. Dertill fordras mycket lång öfningstid. Också har man sett, att i de stora länderna flera års öfning anses nödvändig, allra minst två års öfning. Att uppnå någonting sådant i Sverige har jag aldrig tänkt mig, men tio månaders öfning, som Kongl. Maj:t föreslog år 1876, det tror jag är möjligt, och det bör kunna genomdrivas. I detta samma betänkande läsa vi på flera ställen yttranden af statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, hvaruti han framhåller, att med den ringa öfning, hären nu har, måste den blifva underlägsen den fiende vi förmodligen en gång komma att möta. Vi böra väl då göra någonting verkligt allvarligt för att motarbeta detta.

I hufvudsak är jag fullkomligt öfverens med den ärade talare, som nyss hade ordet, men jag ansåg, att äfven jag borde höja min röst i denna fråga; och jag hoppas, att riksdag efter riksdag samma förslag måtte åter väckas, för att, om också det nu icke finnes någon utsigt att drifva det igenom, vi till slut måtte få ett grundligt utarbetadt förslag om fullständigare öfning än den vi nu hafva.

Jag har intet yrkande att göra.

Friherre von Kræmer: Visarnes ställning å klockan midt emot mana att icke ingå i några långa diskussioner för sin åsigt. Jag skall därför inskränka mig så mycket som möjligt.

Den ärade motionären framställde först en lång och mycket intressant historik öfver de förslag till förändrad härordning, som här under tidernas lopp hafva förelegat. Som sagdt, denna historik var mycket intressant, men utgjorde tillika ett kraftigt bestyrkande af hvad jag yttrade, då jag i början af riksdagen hade ordet i denna fråga, nemligen att det vore bedröfligt att på nytt kasta sig in i en sådan succession af skrivelser utan allvarlig mening, framställda förslag utan utsigt och förkastade förslag utan gagn för försvaret, men väl till mycken skada för behandlingen af andra viktiga frågor!

Motionären yttrade i förbigående ett ord, som han sjelf tycktes icke fästa så mycken vikt vid, men som jag måste närmare belysa. Han använde ordet »småningom». Den nuvarande härordningen skulle »småningom» ändras till ren värnpligtsorganisation. Det är just detta »småningom», som jag är mest rädd för. Om det låge inom möjlighetens gräns att på en gång, i ett slag, förändra vår härordning till ren värnpligtshärordning, modellerad efter de stora ländernas, *kanske* skulle jag icke sätta mig deremot; men det är just detta »småningom», som jag är så förskräckligt rädd för, ty den långa, så att säga, trasiga öfvergångstiden blir och måste bli ett långvarigt svaghetstillstånd. Man märker redan nu åtskilliga oarter hos stamsoldaterna. Man påstår, att de icke äro såsom de voro i den gamla goda tiden. Männe ej detta redan är en verkan af ett sådant »småningom»? De äro, de indelta, så att säga ställda på en väntad aflösning. De känna, att de ha den allmänna opinionen emot sig. Hvad skulle icke blifva förhållandet, om de på grund af Riksdagens beslut verkligen och definitivt blefve ställda på aflösning? Så många ett år, så många ett annat år. Skulle de icke blifva fullkomligt värdelösa, de som blefve kvar under denna öfvergångstid? Det är min fullkomliga öfvertygelse. Jag hemställer till hvar och en, om man sade åt någon af oss: »Ni får vara kvar på nåder fem, sex, åtta à nio år; sedan ska'ni bort», huruvida man skulle känna sig mycket uppmanad att utveckla nit och ansträngningar under nådeåren? Jag tror, att det just är i den långsamma öfvergången, som icke kan undvikas, som den stora faran ligger. Kunde man på en gång, med ett trollslag, förändra förhållandena derhän, att man finge utbytt vår nuvarande armé mot en, byggd uteslutande på värnpligt *med tillräcklig öfningstid*, t. ex. ett år eller halftannat år; ja, då kunde det vara någonting att tänka på, men det är just öfvergången, och denna under en tid då fara hotar från alla håll, som jag mest fruktar för.

Den ärade motionären yttrade äfven ett annat ord, som jag nödgades fästa mig vid. Han yttrade, att det skulle ligga en *social* fördel i de bekantskaper, som de olika klasserna skulle göra

Om utarbetande af förslag till ny härordning
m. m.

(Forts.)

med hvarandra under värnpligtsöfningarna. Det är möjligt! Jag skulle dock vilja förändra ordet *social* till *socialistisk*. Jag är nemligen öfvertygad om att i samma stund regeringen framlade ett härordningsförslag, grundadt på allmän värnpligt med ett, ett och ett halft, kanske två års öfning, skulle man nog slippa att mera höra talas om »*storstrejk*». Nog skulle det socialistiska partiet då öfvergifva den opraktiska ståndpunkten att hota med en omöjlig storstrejk, som ju icke kunde hafva någon annan påföljd, än att vi allesamman svälte i hjel. Nej, partiet skulle då ha ett praktiskt, ett verkställbart program: »Jaha, allmän värnpligt med ett års öfningstid, men mot vederlag af allmän rösträtt!»

Man har talat om de fel, som skulle vidlåda indelningsverket. Ja, det största felet torde nog vara det, att det är en nationel inrättning. Det ligger i små nationers lynnen och fallenheter att underkänna, att icke hålla på det som är för dem egendomligt, och att vilja efterhärma det som är främmande.

Den ärade motionären yttrade, att om gamle Carl XI stode upp ur sin graf och finge se indelningsverket, sådant det nu är, så skulle han icke känna igen detsamma. Detta visar, att indelningsverket icke är, såsom man vill skylla det för att vara, någon förstelnad, oförbätterlig institution. utan att det tvärt om är ett smidigt verktyg, som kan lämpas efter tidsförhållandena! Jag för min del är öfvertygad, att de fel, som indelningsverket nu har, äro hufvudsakligen trenne. Det ena felet är den indelta soldatens för långa tjänstetid; men detta är en ren penningfråga. Man kunde gifva soldaterna afsked vid 40 år med rätt till pension. Till 50 år kunde de sedan mycket väl i krigstid användas till fästnings-soldater.

Det andra felet är, att de indelta soldaterna ej nu hafva tillräcklig och effektiv tjänstgöring för att kunna utbildas till hvad de, i systemet stam och beväring, borde vara — förgångsmän, som i alla möjliga hänseenden borde vara öfverlägsna de värnpligtige, och hvilka de värnpligtige med fullt förtroende kunde se upp till och följa. Dertill fordras, som sagdt, vida större öfning än hvad de nu ha. För att åstadkomma detta måste man befria indelningsverket från det som numera, i min tanke, i detsamma är det mest hinderliga — *det myckna jordbruket!* Man borde icke allenast *tillåta* rust- och rotehållare att icke gifva soldaten torp, utan man borde till och med *påbjuda*, att soldaten blott skulle hafva bostad och kåltäppa, så att han blefve mera lätttrörlig. Finge man dessa trenne förändringar, så att de indelta soldaterna befriades från det tyngande jordbruket, finge afsked vid tidigare år, och slutligen erhöle tillräcklig öfning, så att de blefve verkliga förgångsmän för de värnpligtige, tror jag, att systemet ingalunda vore förkastligt, tvärt om!

Särskildt anser jag alldeles gifvet, att systemet stam och beväring i sig sjelft icke är något misstag, ty när vi hafva värfvad

stam af officerare och värfvad stam af underbefäl, hvarför icke då också hafva värfvad stam af förgångsmän för truppen? Jag kan icke deri finna någonting osystematiskt. Jag förstår icke nödvändigheten af den tvära öfvergången från värfvad befälsstam till endast värnpliktigt manskap. Jag tror tvärt om, att en öfvergångslänk af, som sagdt, värfvade eller indelta förgångsmän är alldeles riktig.

Hvad nu särskildt våra värfvade trupper angår, så borde de vara betydligt bättre betalade, så att de kunde bli ett urval i stället för nu mer eller mindre utskott — så att äfven der de värnpliktige kunde se upp till sina förgångsmän.

En ärad talare här bakom mig talade om innebörden af den reservation, som några ledamöter från Andra Kammaren anført mot utskottets motivering. Jag förstår icke, huru han kunde tyda reservationen derhän, att deras reservation afsåge, att de fruktade för att de värnpliktige skulle så lång tid tagas bort från jordbruket. Något om arbetsbrist finnes icke i motiveringen, utan reservationen mot motiveringen är utan tvifvel rigtad mot de två sista raderna i motiveringen, der det heter: »helst som i allt fall Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att till Riksdagen inkomma med framställning i sådant syfte, om och när så må finnas nödvändigt». Det är mot detta — och jag har enskildt försäkrat mig om att så är förhållandet — som dessa ledamöter hafva reserverat sig. Onekligen ligger i detta, att utskottet afstyrker aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, men i slutet af motiveringen insmyger så att säga en fördold skrifvelse, ligger, säger jag, en motsägelse. Då emellertid motionen antagligen faller i båda kamrarne och motiveringen således icke kommer längre, finnes icke något skäl att uppehålla kammaren med diskussion om denna motivering, utan för min del låter jag den vara.

Vid åtskilliga sammankomster, som i frågan hållits på senare tider och som relaterats i tidningarna, har det — så t. ex. vid ett föredrag, som hölls af kapten Wester — framhållits, att de amerikanska frivilliga under sista kriget, hvilka endast fått 3 månaders öfning, kastade sig ner på marken, då de kommo fram i elden, så att de reguliera värfvade amerikanska trupperna måste marschera fram öfver dem och fullborda anfallet; och häraf har man besynnerligt nog dragit den slutsatsen, att våra värfvade trupper borde afskaffas. Detta finner jag egendomligt. Tvärt om visar det ju, att de värfvade trupperna voro fullt militäriskt dugliga, men att de amerikanska s. k. frivilliga, som voro organiserade på särskilda corpser utan att vara uppblandade med stamsoldater, voro de som icke kunde hålla stånd. Deras oduglighet är dock, synes mig, lätt förklarlig af deras i hast hopradsade beskaffenhet, i synnerhet som det besynnerliga förhållande lär ha egt rum, att deingo sjelfva välja sina officerare! Man kan således knappast kalla sagda amerikanska frivilliga för *trupper*, utan blott för *mils*.

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.

(Forts.)

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.

(Forts.)

Slutligen nämndes ordet »disciplin». Ja, denna är utan tvifvel det viktigaste vid all militärisk organisation. Men enligt mitt förmenande får man icke in denna disciplin, jag skulle vilja kalla den denna *militäriska hypnotism*, som gör, att man icke frågar sig, om det är farligt, ja, en säker död att gå fram, utan, när »framåt marsch» kommenderas, helt enkelt går fram.

Denna hypnotism får man icke in i en trupp på tio månader. Den måste nötas in under lång, ganska lång tid. Och därför tror jag, att en organisation grundad på inga andra soldater än de, som fått knappa tio månaders öfning, måste blifva ur militärisk synpunkt ganska otillfredsställande.

Herr talman! Jag skulle hafva ofantligt mycket mer att tillägga, men som sagdt, klockan säger: »Sluta!»

Jag ber därför blott att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet friherre Rappe: Den föreliggande motionen och ett yttrande af den föregående talaren mana mig att äfven för min del säga några ord i denna fråga.

Jag vill då först och främst fästa uppmärksamheten derpå, att 1892 års förbättrade härordning aldrig gifvit sig ut för att vara ett afslutadt helt, utan att det är vissa vilkor, som betinga dess fortvaro eller utveckling. Om det på grund af dåliga konjunkturen skulle visa sig omöjligt att hålla vid magt den stam, som utgör grundvalen för organisationen, eller om det skulle visa sig, såsom det redan synts icke blott med afseende på utsträckningen af organisationen, utan äfven med afseende på öfningstiden, att kringgränsande stater utvidga sin värnpligtstid, tror jag icke, att någon chef för landförsvarsdepartementet kan stå till svars inför Kongl. Maj:t med att bibehålla de 90 dagarne, utan då blir han nödsakad att påyrka ökning i de värnpligtiges öfningstid, och den tiden kan måhända inträffa förr, än I, mina herrar, tänken eder.

Detta är allt, hvad jag för närvarande velat yttra i denna fråga.

Herr Alin: Jag vill endast säga ett par ord med anledning af friherre von Kræmers yttrande i fråga om motiveringen. För min del kan jag icke finna den af honom upplästa satsen betyda annat än det, att utskottet anser, att uppslaget till en sådan sak som den ifrågavarande skall komma icke från en enskild motionär, utan från Kongl. Maj:t. Detta är min uppfattning af satsen, och annorlunda synes den mig svårligen kunna tydas. För öfrigt instämmer jag i friherre von Kræmers yttrande, att motiveringen icke har synnerlig betydelse, då den rör en enskild motion och således icke kommer in i någon skrifvelse.

Herr af Burén: Blott ett par ord för att, med anledning af hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvaret yttrade, säga min mening beträffande anskaffande af soldat.

Det har redan inträffat, att det är nästan omöjligt för roten att vid inträffande ledighet få soldat. Jag har sjelf erfarenhet häraf, då jag i dessa dagar, utan att ännu ha lyckats, skall sätta till en soldat, hvadan det är hög tid, att från Kongl. Maj:t framställning till Riksdagen inkommer med förslag till ny härordning, grundad *uteslutande* på allmän värnpligt.

Jag yrkar bifall till den i ämnet väckta motionen.

Friherre von Kræmer: Blott två ord!

Då herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet yttrade, att ingen chef för landtförvarsdepartementet skulle under vissa omständigheter kunna underlåta att inkomma med förslag till öfningstidens ökande, finner jag icke, att det för honom bör utgöra något skäl att motsätta sig statsutskottets förslag, då statsutskottets motivering får vara orörd. Der står ju »om och när Kongl. Maj:t så för godt finner»; således är det för honom och för hans möjliga efterföljare obetaget att, när de finna lämpligt, inkomma med sådant förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att behandlingen af statsutskottets utlåtande n:o 30 finge uppskjutas till ett följande sammanträde.

Upplästes en inkommen skrifvelse af följande lydelse:

Till Riksdagens Första Kammare.

Som undertecknad efter nyss genomgången operation icke ser sig i stånd att för närvarande och till dess jag blifvit till helsan fullt återställd fullgöra det mig lemnade uppdrag att vara ledamot af Riksdagens lagutskott, får jag härmed vördsamt anhålla att från nämnda uppdrag blifva befriad.

Stockholm den 14 mars 1899.

A. H. Ölander.

Om utarbetande af förslag till ny härordning m. m.
(Forts.)

På gjord proposition beslöt kammaren befria herr Ölander från uppdraget att vara ledamot i lagutskottet.

Herr talmannen yttrade derefter, att han finge föreslå, det kammaren ville besluta att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa lördag, företaga val af en ledamot i lagutskottet efter herr Ölander.

Detta förslag antogs.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de vid sammanträdet början aflefnades nädiga propositionerna.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 17, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende;

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för sjökommunikationer; och

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om löneförbättring för vissa betjente vid statens jernvägar;

dels ock till Riksdagens skrifvelse, n:o 19, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om ändring af 52 § regeringsformen samt 10, 20, 32, 33, 34, 37 och 45 §§ riksdagsordningen;

statsutskottets memorial n:o 31, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående

åtgärder till förekommande af skogshärjning af insekten nunnan; äfvensom

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 15, i anledning af väckt motion om afskaffande af hvitsockertillverkningsafgiften samt nedsättning af tullen å socker;

n:o 16, i anledning af väckta motioner dels angående förenkling af gällande bestämmelser om stämpelafgift för sterbhusdelegares andel i dödsbo m. m., dels ock om åstadkommande af verksammare kontroll öfver att stämningar till underrätt vederbörligen stämpelbeläggas;

n:o 17, dels angående förtydligande af bestämmelsen om stämpelfrihet för utdrag af förmynderskapsprotokoll, dels ock angående behörighet för advokatfiskal i hofrätt att, der stämpelafgift för lågt debiterats, mot enskild person föra talan om utgifvande af det resterande beloppet, äfvensom att hos Kongl. Maj:t fullfölja talan mot hofrätts beslut rörande beräkning af stämpelafgift;

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af 10 § bevillningsförordningen;

n:o 19, i anledning af väckt motion om ändring af 14 § bevillningsförordningen; och

n:o 20, i anledning af väckta motioner om ändring af § 4 bevillningsförordningen.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarefter kammaren, likaledes på hemställen af herr talmannen, medgaf, att anslagen till det nu pågående sammanträdet fortsättande på aftonen finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,25 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
